№ 111 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 27

1909

ԵՐԵՍՈՒՆԵՈԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍԻ 27 № 111

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում զրկւում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարւում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տէլէֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».

12 ամս. 10 րուբ., 11 ամս. 10 ր., 10 ամս. 9 ր., 9 ամս. 8 ր., 7 և 6 ամս. 6 ր., 5 ամս. 5 ր., 4 ամս. 4 ր., 3 ամս. 3 ր., 2 ամս. 2 ր., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 րուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մօսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

Կովկասի Հայոց Բարեգործական Ընկ. Խորհուրդը

հրաւիրում է մեծարգոյ անդամներին Ընկերութեան

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ,

որ կայանալու է մայիսի 27-ին, երեկոյեան ժամը $7^1/_2$-ին Ընկերութեան դահլիճում, Արաս-Արաղեան հրապ. սեփ. տ. № 7. (Абасъ-Абадская площ. с. д. № 7)

Զբաղմունքի առարկաներն են՝

1) Ընկերութեան խորհրդի բոլոր անդամների պատճառաբանեալ հրաժարականը:
2) Խորհրդի նոր կազմի ընտրութիւնը:

(կ. ե. չ.) (առ.) 477. 3—3

ԷՍՍԵՆՏՈՒԿԻ ✦ ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿ ✦ ԿԻՍԼՈՎՈԴՍԿ

ԲԺԻՇԿ

ԱՐԱՄ ՄԿՐՏՉԵԱՆՑ

Մօսկվայի Կայսերական Համալս. կանանց հիւ. կլինիկայի ասիստենտ:
կանանց հիւանդութիւններ և մանկաբարձութիւն:
Հասցէն և ընդունելութեան ժամերի մասին տեղեկանալ «Գրուպպայի» գրասենեակից կամ «Пятигорское Эхо» լրագրից:

(չ. կ.) (առ.) 463. 10—3

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

Մայիսի 15-ից ընդունում է հիւանդներ Կովկասեան հանքային ջրերում:
ՊԵԱՏԻԳՈՐՍԿ, Վերինի Բուլվար, տ. Գիրէի, № 14. Пятигорскъ, Верхній Бульваръ № 14, д. Гирей.

(օ. մ.) (10 տ.) (10 վ.) 434. 20—6

Կանանց I հիւանդանոց

Ծննդաբերական բաժանմունքով:
Բէբուտօվսկայա փող. 58, տէլէֆօն 230.
Բաց է ամբողջ տարին: Ամառը բժ. Մ. Գ. ՄԿՐՏՉԵԱՆՑԸ մնում է հիւանդանոցում:

(չ. կ.) (առ.) 462. 10—3

Ամառվայ ամիսների համար
ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅՈՒՄ
հիմնված են

Ջրի դասընթացքներ

կաթնատնտեսութիւնից և Ջուլհակութիւնից:
Ցանկացողները կարող են դիմել տեղեկութիւնների համար Ա. Քալանթարին Թիֆլիսում, Գրիբոեդովսկայա № 5.

(կ. չ. շ.) (առ) 480. 6—2

ԹԻՖԼԻՍԻ

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

երթեւեկ հիւանդների համար ամեն օր, Վօկզալնայա 8, տ. Էնֆիաճեանցի:
Տէլէֆօն 695

Ե. Գ. ՖԷԴՕՐՕՎ ամեն օր, բացի չորեքշաբթի և կիրակի օրերից, $8^1/_2$-ից մինչև $9^1/_2$, ներքին հիւանդ.:
Վ. Դ. ԳԱՄԲԱՇԻՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 11—12 ժամը, ներքին և երեխաների:
Բ. Ա. ՊՕՊՕՎԵԱՆ երկուշաբթի, չորեքշաբթի, հինգշաբթի և շաբաթ 12—1 ժամը, կոկորդի քթի և ականջի:
Գ. Մ. ՄԱԿԱՐԵԱՆ երեքշ. և ուրբաթ օրերը 12—1 ժ., ներքին:
Ա. Ն. ԴԻԱՍԱՄԻՁԷ ամեն օր, $11^1/_2$-ից մինչև $12^1/_2$ ժ., սիֆիլիս և կաշուէ հիւանդութիւններ:
Ն. Մ. ՄԵԼԻՔՕՎ ամեն օր, խիրուրգիական և կանանց հ. 1—2 ժամը:
Ի. Դ. ԳՕՄԱՐԹԷԼԻ ամեն օր, ներքին և երեխաների, 2—3 ժամը:
Բ. Օ. ՄՈՒՍԽԷԼՕՎ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 2—$2^1/_2$ ժ., աչքի հիւանդ.:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Ա. Գ. ՄԻՐԶՕՅԵԱՆ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:
Ն. Գ. ՉԻՉԻՆԱՁԷ ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, 6—7 ժ., ներքին և երեխաների:
Հիւանդանոցում կատարվում են միկրօսկօպիական, բակտէրիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ, նոյնպէս ծաղիկի պատուաստում և ծծմայրերի քննութիւն: Վճար խորհրդի համար 50 կոպէկ:

(օ. մ.) տ. 38. 100—43

ՎԱՂԸ

Մայիսի 28-ին 1909 թ.

ԲԱՑՎՈՒՄ Է

ԱՅԳԻ-ՃԱՇԱՐԱՆԸ

ԻՒԺԱՆԷ ԸՆԿ.

Դվորցովայա փող., Վ. րաց Ազնւական. ամառային Թատրոնին կից:

Այգում ամեն օր կը նուագէ Թիֆլիսի Արքունական Թատրոնի օպերային նուագախումբը՝ պ. Գ. Գալիեվի ղեկավարութեամբ, ցերեկ. ժամը 2—4-ը և երեկ. 9—2-ը գիշ.:
ՃԱՇ.—2 տեսակ կերակուր՝ 60 կ., 3 տես.՝ 80 կ., 4 տես.՝ 1 ր.: Ամեն տեսակ ուտելեղէնների և խմիչքեղէնների համար առանձին պրէյս-կուրանտ:

✦ Գները չափաւոր են ✦

(առ.) 8—1

ՓՈՐՁԵՑԷՔ

Ստերիլիզացիայի ենթարկված

ԻՒՂԱՒԻ ՍԵՐԸ

ՌՕԶԵՆՏՕՎԻ

առանց բացիլների, սուրճի և թէյի համար. չէ փչանում. միանգամայն առողջապահական:

ԳՏՆՎՈՒՄ Է ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ

(չ. շ.) (П. 74440) առ. 456. 9—3

Բ.Հ.Կ.Մ. ԿՐԹԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱՅԻ

Կանանց Արհեստագիտական Դպրոցի Վարչութիւնը

պատիւ ունի յայտնելու տեղիս հայ հասարակութեան, որ 1909/10 ուսումնական տարվայ աշակերտուհիների ընդունելութիւնը սկսվում է մայիսի 27-ից և վերջանալու է յունիսի 10-ին: Աչքի առաջ ունենալով ժողովրդի նիւթական սուղ դրութիւնը, թօշակադրամը անցեալ տարվանից պակաս է նշանակված: Ցանկացողները գրաւոր պէտք է դիմեն վարչութեանս այս հասցէով՝ Баку, Большая Морская, д. Цейтлина.

(ե. չ. հ.) (առ.) 483. 3—2

ԱԴԱՆԱՅԻ ՎՆԱՍՎԱԾՆԵՐԻ ՕԳՏԻՆ

Յունիսի սկիզբներին Թիֆլիսի Մուշտայիդի այգում կը կայանայ մի մեծ զբօսանք, որի արդիւնքը կը յատկացվի Ադանայի ջարդերից փչասվածների օգտին:

Զբօսանքի կազմակերպութեան գործին մասնակցում են հայ ընկերութիւնների ներկայացուցիչները, որոնք բաժանել են միմեանց մէջ զբօսանքի իրագործութեան զանազան մասերը:

Դիտաւորութիւն կայ կազմել մի մեծ վիճակախաղ և դրա համար ժողովվում են իրեր: Մեր խմբագրութիւնը ուրախութեամբ կընդունէ իրեր այդ վիճակախաղի համար: Ցանկալի է, որ իրերը լինեն փոքր ի շատէ գնահատելի առարկաներ, որպէսզի վիճակախաղը լինի գրաւիչ:

Մենք հաւատացած ենք, որ մարդասիրական բաժի նպատակը կը դրդէ ամեն մի մարդու աջակցել զբօսանքի աջողութեանը թէ առմասիներ ցրելով ընդարձակ խաւերի մէջ և թէ նպաստելով զբօսանքի եկամուտի աւելացմանը՝ լրացուցիչ օժանդակութիւններով:

Ադանայից ստացված տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ տեղական կարիքը չափազանց սուր է, կարօտ անյետաձգելի բաւարարութեան:

Թիֆլիսի հայերը մինչև այժմ իրական արձագանք չեն տուել Ադանայի մորմոքին նիւթական օժանդակութեամբ: Եւ ահա զբօսանքը ներկայանում է իբրև մի առիթ, որից պէտք է օգտվեն մարդիկ իրանց եղբայրակցական և մարդասիրական պարտաւորութիւնները կատարելու:

Եթէ դժբաղդ զոհերին մենք չենք կարող կեանք վերադարձնել, գոնէ պատսպարենք այն թշուառներին, որոնք ազատվելով մահից այժմ մատնված են սարսափելի զրկանքների, որովհետև կորցրել են տուն-տեղ և կարողութիւն:

Եւրոպայում և Ամերիկայում գտնվող հայերը արդէն հանգանակել են մեծ գումարներ Ադանայի աղէտեալների օգտին:

Կատարենք և մենք մեր մարդասիրական և եղբայրակցական պարտաւորութիւնը:

Ա. Ք.

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀԵՌԱԳԻՐԸ ԹԱԳԱՒՈՐ ԿԱՅՍՐԻՆ

(Սեփական հեռագիր)

Օդեսսա, 25 մայիսի

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այսօր կատարեց գոհաբանական մաղթանք Թագուհու Կայսրուհու ծննդեան տարեդարձի առիթով և ուղարկեց Թագաւոր Կայսրին հեռագիր, արտայայտելով հաւատարիմ հպատակութեան զգացմունք և շնորհաւորութիւններ:

Խօրասանջեան

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ

(Սեփ. հեռ.)

Օդեսսա, 25 մայիսի

Վեհ. Կաթողիկոսը, մայիսի 25-ին նախաճաշից յետոյ առանձին սալօնվագօնով, ժամը 12-ին, մեկնեց Պետերբուրգ: Սրտագին և բազմամարդ եղաւ ճանապարհ դնելը: Վեհափառին ուղեկցում են բացի պատգամաւորներից՝ Ներսէս արքեպիսկոպոսը, Արտակ վարդապետը և Մինաս Չերազը:

Խօրասանջեան

—

Օդեսսա, 25 մայիսի

Իզմիրլեան Կաթողիկոսը մեկնեց Պետերբուրգ: (Հ. Գ.)

—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի Թիֆլիս ժամանելու և Նորին Կայսերական Մեծութեան Կովկասի Փոխարքայի հետ տեսակցելու մասին հաստատ աղբիւրից կարող ենք տալ հետևեալ տեղեկութիւնները:

Փոխարքան, ինչպէս առաջ ենթադրվում էր, Պետերբուրգ չէ գնալու այժմ, այլ գնալու է Կաթողիկոսի Թիֆլիս ժամանելուց յետոյ, իսկ Թիֆլիսում սպասվում է Կաթողիկոսը յունիսի 15-ին: Եթէ հաշւենք, որ Կաթողիկոսը կը մնայ Մօսկվա և Բագու մի-մի օր, ուրեմն նա պէտք է մեկնի Պետերբուրգից ամենաուշը յունիսի 8-ին:

—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը և սուլթան Մուհամմէդ V.—Վեհափառ Կաթողիկոսը Թիւրքիայից մեկնելուց առաջ ներկայացել է սուլթան Մուհամմէդ V-ին և իր շնորհակալութիւնները յայտնել այն բարեացակամութեան համար, որ նոր սուլթանը ցոյց է տալիս դէպի իր հայ հպատակները:

ԱԴԱՆԱՅԻ ԱՂԷՏԸ

Ստացանք Ադանայից հետևեալ հեռագիրը. Հազարաւոր երեխաներ, կանայք մնացել են առանց ապաստանի, կարասիքի, պաշտպանութեան. անհրաժեշտ է օգնութիւն»:

Զաւարեան

Ստացանք Ադանայի առաջն. Մուշեղ եպ.-ի կոչը, ուղղված արտասահմանի և ամբողջ հայութեան, որով, նկարագրելով Կիլիկիայի հայութեան աղէտալի վիճակը, աղաչում է օգնութեան հասնել:

Այդ կոչը կը հրատարակենք:

—

Ադանայի կոտորածից վնասվածներին ի նպաստ համազգային օգնութեան մի յանձնաժողով է կազմված Կ. Պոլսում: Այդ յանձնաժողովի պատուաւոր նախագահութիւնը, որի մասին պատշաճաւոր դիմում էր արված, ընդունել է ինքը սուլթան Մուհամմէդ V-ը:

—

Ֆրանսիական պարլամենտ և Ադանայի կոտորածները.—Պարիզից, մայիսի 4-ից, հեռագրում են, որ Ֆրանսիական պարլամենտում պատգամաւոր Դընի Կօշէնը, Ադանայի հայկական կոտորածների առիթով, մատնանշեց Թիւրք զինւորների մեղսակցութիւնը: Միաժամանակ նա յայտնեց, թէ ինքը չէ ամբաստանում երիտ.-Թիւրքական կառավարութիւնը, որ հսկայական դժւարութիւններ է դիմագրաւում՝ երկիրն ազատելու համար անարխիայից: Հռետորը ցանկութիւն յայտնեց, որ Ֆրանսիական դիւանագիտութիւնը աւելի որոշ դիրք բռնէ ի նպաստ քաղաքակրթութեան: Նա կողմնակից է Ֆրանսիական ազգու միջամտութեան, նոյնիսկ հայերին պաշտպանելու ասպարէզ: Կօշէնը միաժամանակ յայտնեց, թէ մոքերը կը գրգռվէին, եթէ օտարերկրեայ զօրք ափ իջեցվէր: Ճառախօսը, վերջացնելով իր խօսքը, ասաց. «Պէտք է գիտենալ, որ մենք որոշել ենք քրիստոնեաներին պաշտպանել»: Արտաքին գործերի մինիստր Պիշօնը, պատասխանելով Կօշէնի հարցապնդմանը, ցաւ յայտնեց Ադանայի և Մերսինի կոտորածների առիթով, որոնց ժամանակ, ասաց, 2000 խեղճեր են սպանված: Մինիստրը, շարունակելով իր յայտարարութիւնը, ասաց. «Այնտեղ նաւ ունեցող բոլոր պետութիւնները համաձայնել են՝ վտանգի մէջ գտնվողներին պաշտպանել: Իմ կարծիքով, աւելի նպատակայարմար էր զինւորները ցամաք չիջեցնել, որովհետև այդ ընթացքը կարող էր որոշ կրքեր գրգռել: Ֆրանսիական կառավարութիւնը ազդու կերպով միջամտեց Կ. Պոլսում: Խնդիրը դառնում է Ֆրանսիայի աւանդական ազդեցութիւնը պահպանելու շուրջը: Կառավարութիւնը չը պիտի թերանայ իր պարտականութեան մէջ: Թիւրքական այնպիսի կառավարութեան առաջ չենք գտնվում, որ մեղսակից լինի հայկական ջարդերին: Պէտք է վստահութիւն ունենանք երիտ.-Թիւրքերի ռէժիմի վրա և այդպիսով ույժ ներշնչենք նրան՝ ջարդերը զսպելու, որոնք ամօթաբեր են քաղաքակրթութեան համար: Դա բարեկամութեան ամենալաւ նշանը կը լինի, որը պիտի կարողանանք ընծայել նրան»: Միջադէպն այսպիսով վերջացաւ:

ԹԻՒՐՔԻԱՅԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Կ. Պոլիս, 25 մայիսի

Անկարգութիւնները Արաբիայում սաստկանում են: Իշխանութիւնները նորանոր զօրքեր են պահանջում:

Մեկկայի նախկին շէրիֆ Ալի փաշան, որին պահանջ դրվեց գալ Պոլիս, փախել է Եգիպտոս, ուր կենտրոնացած է արաբական շարժման ղեկավարութիւնը:

Հրատարակվեցին ժամանակաւոր կանոններ քրիստոնեաներին զօրքի մէջ ընդունելու համար: (Հ. Գ.)

—

Կ. Պոլիս.—Զինւորական մինիստրութեան մէջ բողոքներ են ստացված կառավարութեան կայացրած այն վճռի առիթով, որի համաձայն քրիստոնէական տարրը Թիւրքական զօրքի շարքերում պէտք է լինի ոչ աւելի մի քառորդ մասից:

Այդ բողոքների մէջ շեշտվում է, որ քրիստոնեաները ուզում են կամ հաւասար չափով Թիւրքերի հետ միասին զինւորական ծառայութեան մէջ ընդունվել և կամ նրանցից կազմվեն առանձին գնդեր:

Հայ լրագրները հաղորդում են իբրև լուր, որ սուլթան Համիդի փախստական քարտուղար Իզզէթ փաշան գնդակահարված է մի հայի ձեռքով:

Տրիպոլիից տեղեկութիւն է ստացվել, որ տեղական իշխանութիւնը հրաման է ստացել՝ զէնքի կանչելու պահեստի զօրքը: Բեդիւինների մէջ խլրտումներ են սկսված այդ առիթով. նրանք հրաժարվում են ներկայանալ: Առևտրականները փակել են իրանց խանութները: («Р. У.»)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Պարիզ, 25 մայիսի

«Մատէնում» և «Հիւմանիտէում» տպված է Սաթթար-խանի հեռագիրը, որով բողոք է յայտնվում ռուսական միջամտութեան դէմ Պարսկաստանի ներքին գործերին: (Հ. Գ.)

—

Թեհրան, 25 մայիսի

Ղազվինում կամաց-կամաց հանգստութիւն է տիրում: Ղազվինից և Ռաշտից նացիօնալիստների զօրամասերը յետ են կանչվում: Կովկասցիները սկսում են հեռանալ Գիլանից: (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 25 մայիսի

Ռէյտէրին հաղորդում են Բուշիրից. «Այսօր, մայիսի 12|25-ին, տանգիստանցիների զօրախումբը կրկին փորձում է Բուշիր մտնել: Անկասկած, նրանք գործում են Սաիդ-Մօրթուզի դրդմամբ, որ դեռ ազատութեան մէջ է: Շրջակայքում տեղի ունեցաւ լուրջ ընդհարում տանգիստանցիների և Դարիիբեգիի կողմնակիցների միջև: Հաղորդում են, որ Դարիիբեգին մարդիկ է հաւաքում, նպատակ ունենալով պատժել տանգիստանցիներին: Բացի դրանից, նա վճռել է հաշիւները վերջացնել նաև Սաիդ-Մօրթուզի հետ, որի ներկայութիւնը մշտական վտանգ է ներկայանում քաղաքի համար:

(Հ. Գ.)

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Պետերբուրգ, 25 մայիսի

Պետական Դումայի նախագահը երէկ բաղդ ունեցաւ Թագաւոր Կայսրին ներկայանալու. ունկնդրութիւնը տևեց մի ժամ 20 րոպէ: Խոմեակովը Նորին Մեծութեանը բազմակողմանի հաշիւ տուեց Դումայի այս նստաշրջանի գործունէութեան մասին և իր կարծիքները յայտնեց Դումայի ապագայ պարապմունքների մասին: Նորին Մեծութեանը հաճելի եղաւ արժանացնել Դումայի նախագահին ողորմած հարցափորձի Դումայի կեանքի զանազան մանրամասնութիւնների մասին:

(Հ. Գ.)

—

Օդեսսա, 25 մայիսի

Զինւորական դատարանին յանձնվեց 1905 թւին գործող ուսանողական կենտրոնական մարմնի ամբողջ կազմը:

(Հ. Գ.)

—

Վիեննա, 25 մայիսի

Թիւրքաց պատգամաւորութիւնը Մուհամմէդ V-ի գահակալութեան մասին յայտնելու համար մեկնեց Պետերբուրգ: (Հ. Գ.)

—

Բեռլինից հեռագրում են «Бирж. Вѣд.» լրագրին, որ, «Լօկալ Անցէյգէրի» ասելով, Կիլի զինւորական-ծովային շրջաններում տարածված տեղեկութեան համաձայն, Վիլհելմ կայսրը ուղևորվելու է մայիսի 29-ին: Նոյն լրագրի ասելով, Գերմանական ծովում տեղի կունենայ կայսրի հանդիպումը ֆրանսիական հանրապետութեան նախագահի հետ: Այդ տեսակցութեանը պաշտօնական շրջաններում քաղաքական մեծ նշանակութիւն են տալիս:

—

Պեատիգորսկից մեզ հաղորդում են, որ այնտեղ կալանաւորել են բժշկապետ Վահան Արծրունուն:

—

Պետերբուրգ, 25 մայիսի

Երրորդ Պետական Դուման 889 օրինագծերից մինիստրներին վերադարձրեց 9-ը՝

մասնաժողովները ներկայացրին զեկուցագրեր 400 կառավարական օրինագծերի վերաբերութեամբ. Դուման ընդունեց 320, մերժեց 17, չը վերջացրեց 3, պատրաստ կայ քննելու 78։ Մասնաժողովները քննելու են 280 օրինագծեր։ Բացի դրանից քննվեց պետական ելևմտի օրինագիծը։
(Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՍԿԶԲՈՒՆՔԱՅԻՆ ՀԱՐՑ

«Մշակի» № 106-ում տպված՝ մեր գաւառական աշխատակից Մէտի յօդուածը, ինչպէս ասացինք, յարուցած լինելով տարաձայնութիւն որոշ կէտերի վերաբերմամբ, մենք մեր բարոյական պարտականութիւնն ենք համարում բացատրել, թէ այդ յօդուածի ո՛ր կէտերի հետ համաձայն ենք և ո՛ր կէտերի հետ անհամաձայն՝ «Մշակի» մինչև այժմ դաւանած և քարոզած գաղափարների տեսակէտից։

«Մշակը», իր գոյութեան օրից մինչև այսօր, անշեղ և անսայթաք կերպով հանդիսացել է քարոզիչ պրոգրէսիւ, դեմօկրատիական և ազատամտական գաղափարների, պաշտպան էվօլիւցիօնական զարգացման և խղճմտանքի ազատութեան և աշխատել է այդ գաղափարների վրա հիմնված սկզբունքներ մտցնել մեր ժողովրդական, հասարակական, ազգային, եկեղեցական և կրթական բոլոր հաստատութիւնների մէջ։ Նա չէ հերքել, չէ ժխտել եկեղեցու գոյութիւնը, այլ, համարելով հայոց եկեղեցին ժողովրդական մի կարևոր հաստատութիւն և ֆակտոր հայ ժողովրդի հոգևոր-բարոյական զարգացման համար, առաջ է քշել այդ հաստատութեան բարեկարգութիւնը, համաձայն ժողովրդական-դեմօկրատիական սկզբունքների և զուտ քրիստոնէական-մարդասիրական ոգու։ Եւ իբրև հետևումն այդպիսի ուղղութեան, նա սաստիկ հակառա- [illegible] որ ուրիշները կամեցել են մտցնել հայոց եկեղեցու մէջ և դրանով հերքել խղճմտանքի ազատութեան գաղափարը։ Այդ պատճառով և Գրիգոր Արծրունին սաստիկ զինվեց այն գաղափարների դէմ, որ «Մեղու», «Նոր-Դար» և «Արձագանք» թերթերը սկսեցին մի ժամանակ քարոզել, թէ հայոց ազգային-եկեղեցական-կրթական գործերին խառնվելու, մասնակցելու իրաւունք չունի նա, ով չէ հանդիսանում եկեղեցու հարազատ զաւակ, կրօնական տեսակէտից, և չէ խոստովանվում, չէ հաղորդվում, կամ ով հաւատացող չէ, նայլն։

Այդպիսի գաղափարները, հակառակ լինելով խղճմտանքի ազատութեան մտքին, անշուշտ, պէտք է հանդիպէին շարունակ սաստիկ դիմադրութեան «Մշակի» կողմից։

Մօտենանք այժմ Մէտի արտայայտած կարծիքներին վերոյիշեալ սկզբունքների տեսակէտից։

Մէտի յօդուածը երկու հայեացք է բովանդակում։ Մէկն այն է, որ վերջին տարիներում մեր դպրոցների թէ վարչական և թէ մանկավարժական ղեկն ու կազմը մտաւոր-բարոյական տեսակէտից գտնվում են շատ ստորին մակարդակի վրա, որովհետև գործի գլուխ են անցել ադէտ, համբակ և «փինաչի» անձինք, իսկ դրա պատճառն այն է, որ մեր մէջ տիրել և գործադրվում էր նեղ թայֆայականութեան ոգին։ Հոգաբարձու, ուսուցիչ, առաջնորդական փոխանորդ, երեցփոխ ընտրվում էին ոչ թէ արժանաւոր, ցենզաւոր և կոչման համապատասխանող անձինք, այլ միայն ցենզը, որ պահանջվում էր՝ որոշ խմբակցութեան պատկանելն էր միայն ու միայն։ Եւ այդ պատճառով մեր բոլոր եկեղեցական-վարչական և դպրոցական գործերի մէջ առաջ եկաւ բարոյական կատարեալ սնանկութիւն, քայքայումն և սոսկալի դեմօրալիզացիա։

Երկրորդ հայեացքն այն է, թէ նա, ով չէ ճանաչում կրօնը, չէ ընդունում եկեղեցին, իր սրտով, համոզմունքով հակառակ է նրանց, չը պէտք է մասնակցէ մեր եկեղեցական-ծխական գործերին և պաշտօն վարէ մեր եկեղեցական-ծխական հաստատութիւնների մէջ։

Ընդունելով իբրև ճշմարտութիւն առաջին հայեացքը և համարելով թայֆայականութիւնը իբրև գլխաւոր պատճառ այն չարիքի և դեմօրալիզացիայի, որ կրծում, մաշում է վերջին տարիները մեր ազգային եկեղեցական հաստատութիւնների հիմքը, մենք բնաւ չենք կարող համաձայնել երկրորդ հայեացքի հետ, որ առաջարկվում է իբրև սպեղանի այդ չարիքը և մեծ խոցը բժշկելու համար։

Երկրորդ հայեացքը բռնաբարումն է խղճմտանքի ազատութեան։ Մարդու հոգու մէջ մենք մտնել չենք կարող. մենք չենք կարող իմանալ՝ ով է հաւատացող, ով ոչ։ Ազնիւ, անկեղծ, անխարդախ մարդը, եթէ ինքն անհաւատ է, չէ ընդունում կրօնի, եկեղեցու գաղափարը, չի կամենայ կեղծաւորութեան և փարիսեցիութեան դիմակ հագնել։ Բայց եթէ մի մարդ պաշտօնապէս ճանաչված է անդամ այս և այն եկեղեցու դաւանութեան, եթէ մանաւանդ նա համարվում է անդամ այս և այն ծուխի, այսինքն ծխական է և կատարում է ծխականի պարտականութիւնները, դուք ոչ մի իրաւունք չունէք հեռացնելու նրան, որովհետև, ձեր կարծիքով, նա հաւատացեալ չէ, նա չէ ճանաչում եկեղեցի և կրօն։ Այդ կը նշանակէր [illegible] խղճմտանքի մէջ։

Թող ինքը ծխական համայնքը գիտակցօրէն վերաբերվի իր պարտաւորութիւններին, թող նա իր քուէներով աշխատի հեռու պահել ծխական գործերից նրանց, որոնք դիմակաւորված են գործում։

Վերջապէս չը մոռանանք, որ մեր հայերիս ազգային-կրթական-դպրոցական գործը, այնքան սերտ կերպով կապված է եկեղեցու հետ, որ մենք բարոյապէս ոչ մի հիմք և իրաւունք չունենք զրկել այս կամ այն անհատին իր ազգային-կրթական գործերին մասնակցելուց միայն նրա համար, որ նա համոզմունքով հաւատացող չէ։ Բայց, ի հարկէ, մենք անպայման իրաւունք ունենք պահանջելու, որ նա լինի ծխական։ Իսկ ոչ հաւատացողի դիտաւորեալ, շահասիրական, թայֆայական ձգտումների դէմ մենք պէտք է մաքառենք այլ միջոցներով։

Հ. Առաքելեան

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Նորագիւղ, 13 մայիսի

Ամսիս 10-ին սարդարաշէնցի Կատարինէ Գրիգորեանը, որ դեռ վեց ամիս է, ինչ պսակվել էր և որի ամուսին Անդրի Գրիգորեանն արդէն 2 ամիս է որ բանտարկված է Շուշու բանտում, օրը ցերեկով վերադառնալով արտը քաղհան անելուց, վերցրել է պարանը, գնացել դարմանոցը և պարանը կապելով դարմանոցի բարձր սիւնից՝ ինքը կախվել պարանի վրա։ Ամսիս 11-ին տեղական պրիստաւն եկաւ Սարդարաշէն քննութեան։ Երկար ու բարակ հարց ու փորձից յետոյ պարզվեց, որ կախվելու պատճառը նրա տագերակին Զաւէ Գրիգորեանը, Արսէն ու Եփրեմ Նիազեանցներն են, որոնք իսկոյն և եթ ձերբակալվեցին։

Ա. Զաքարեան

—

Ախալքալաք (Փօրս գաւ.), 20 մայիսի

Ինչպէս ամեն տեղ, այստեղ ևս կիրակի, ամսիս 17-ին, տեղիս ս. Աստուածածին եկեղեցում մատուցվեց պատարագ, որի ժամանակ առաջին անգամ յիշատակվեց Վեհափառ Մատթէոս Բ.-ի անունը։ Պատարագից յետոյ տեղի ունեցաւ կայսերական մաղթանք Վեհափառի հաստատման առթիւ։ Ներկայ էին հայոց եկ.-ծխ. դպրոցի և վրաց գիւղական դպրոցի աշակերտները և ուսուցիչները, հայոց եկ.-ծխ. դպրոցի հոգաբարձական կազմը և երկսեռ հասարակութիւն։ Պատւելու համար ներկայ էին և տեղիս պրիստաւը, կառավարչական ստարշինան և վրաց իշխանները։

Arthur

—

Ղուբա, 22 մայիսի

Այսօր Բագուի Նահանգական դատարանի քրէական բաժինը բացեց իր նիստերը Ղուբայի հաշտարար դատարանի դահլիճում, Ա. Գ. Սիմոնի նախագահութեամբ։ Ընդամենը 25 գործ է նշանակված հինգ նիստերի համար։ Այսօր քննվում էին Թաւրբենդ Քիւրա Մահալի գիւղից Ամրահ Մուրթուզա օղլու գործը, որը մեղադրվում է Միւշկիւրի պրիստաւ Աղանիեվի և նրա կօժանդի կոզակների կեանքի դէմ սպանութեան փորձ կատարելուն համար։ Ամրահը աւազակ էր 6 հոգուց բաղկացած մի խմբի մէջ, որոնցից երեքին սպանում են կալանաւորելու ժամանակ. դերբենդցի յայտնի աւազակապետ Մամէդ Ալիին Թիֆլիսի զինւորական ատեանը մահվան պատժի են- [illegible] բել են. Ամրահին դատարանը դատապարտեց 4 տարի տաժանակիր աշխատանքի. Նրան պաշտպանում էր դատարանի կողմից Մ. Սալամբէգեան։

Մ. Ս.

—

Վաղարշապատ, 23 մայիսի

Երկար ձգձգվելուց յետոյ՝ վերջացաւ Էջմիածնի ագարակի գիւղատնտես Կ. Մելիք-Շահնազարեանի գործը. վերջինս մի խումբ գիւղատնտեսների խորհրդով և սինօդի փոխադարձ համաձայնութեամբ կամաւորապէս հեռացաւ պաշտօնից հետևեալ պայմանով. 1) սինօդը վճարելու է Մելիք-Շահնազարեանին 1000 ր. կանխիկ դրամ, 2) վճարելու է նաև գիւղատնտեսի ռոճիկը մինչև յունիսի 1-ը, 3) սինօդը պիտի վճարի տպարանին Մելիք-Շահնազարեանի մօտ 700 ր. պարտքը (դանազան բովանդակութեամբ գրքեր է տպել տուել), 4) Մելիք-Շահնազարեանը ստանալու է սինօդից երեք տարվայ ծառայութեան համար վկայական և 5) «Արարատ» ամսագրում տպվելու է, որ Մելիք-Շահնազարեանը հեռացվել է պաշտօնից սինօդի և նրա համաձայնութեամբ։

Մի բան միայն մնաց անորոշ. արդեօք իսկապէս Կ. Մելիք-Շահնազարեանը ագարակի համար անշահաւէտ էր և իրօք նրա վարած դրամական հաշիւները անկանոն էին, թէև այս կէտի հետ՝ Մելիք-Շահնազարեանին ճանաչողներից ոչ ոք չի համաձայնի, ինչպէս գրում էր սինօդը։

Ճանապարհորդ

—

Գորիս, 20 մայիսի

Այս տարի առհասարակ բուսականութիւնը մեծ յոյս է տալիս։

Գիւղացիութիւնը, որ տարիներ շարունակ հանդիպել է անաջողութիւնների, այժմ առանձին ոգևորութեամբ սպասում է առատ հունձի։ Առ այժմ շրջակայ գիւղերից ոչ մի աննպաստ լուր չէ լսվում։ Կարելի է ասել, որ արտերը բոլորովին բնութեան պատահարներից զերծ են մնացած։ Եթէ այսպէս շարունակվի, գիւղացու դրութիւնը որոշ չափով կը կազդուրվի։

Մակոյկ

—

Նոր-Բայազէտ, 18 մայիսի

Ապրիլի 7-ին դումայի դահլիճում կայացաւ քաղաքիս մեշչանների տարեկան ընդհ. ժողովը։ Ի միջի այլ հարցերի դրված էր նաև հողաբաժնութեան հարցը, որի հետ կապ ունէր հողաչափութեան խնդիրը։ Հողաբաժնութիւնը, անշուշտ, պիտի տեղի ունենայ, քանի որ մի կողմից լրացել է այն պայմանական 6 տարին, երբ քաղաքի բոլոր թէ խոտատեղերը և թէ վարելահողերը բաժանվեցին շնչի վրա, իսկ միւս կողմից կան ընտանիքներ, որոնց նաֆարը պակասած լինելով՝ ապօրինի կերպով տիրում են աւելորդ հողաբաժինների։ Մինչդեռ կան և այնպիսիներ, որոնց նաֆարը աւելացած լինելով՝ պէտք է տրվեն նոր հողաբաժիններ։

Այդ հարցը մեշչանների ժողովը դրական կերպով վճռեց, այն է՝ հաւասար կերպով բաժանել հողերը շնչի համաձայն և նորից 6 տարի ժամանակով պայման դնել, ինչպէս եղել է նախկին հողաբաժնութեան ժամանակ (քաղաքը գրաւոր պայման է տալիս ամեն մի ընտանիքի իր հողահասոյթների մասին 6 տարի ժամանակով), իսկ գալով հողերը չափելուն, այստեղ արդէն ժողովականների կարծիքները տարբերվում են. ոմանք ասում են, թէ հարկաւոր է չափել բոլոր հողաբաժինները, իսկ ուրիշները համաձայն չեն։ Առաջինները պնդում են, որ, բացի իրանց հողահասոյթներից, շատ հողագործների մօտ կան նաև աւելորդ հողաբաժիններ, որոնց տարիներից առաջ տիրում են և ոչ ոք ուշադրութիւն չէ դարձնում այդ հանգամանքի վրա։ Այն ինչ վերջինները, որոնք համաձայն չեն հողերը չափելուն, առարկում են, թէ չափելը մի կողմից անհարկի ծախսերի տակ է գցելու քաղաքին—մօտ 1000 րուբլի—իսկ միւս կողմից ոչ մի օգուտ չէ կարող բերել քաղաքիս։ Օրինակ, հողաչափութեան միջոցին դիցուք գտնվեց մի 50 դեսեատին հող սրա նրա մօտ, որը փողի վերածելով (մեզանում դեսեատինը տարեկան հարկ ունի միջին թւով 2 ր.) կը ստանանք 100 ր., որ չէ կարելի փոխարինել վերև յիշված 1000 րուբլուն, որը ծախս է լինելու հողաչափութեան վրա։ Միւս կողմից դեռ հարց է, թէ արդեօք կը գտնվե՞ն այդ 50 դեսեատին աւելորդ հողերը այս և այն ընտանիքի մօտ, կամ թէ դիցուք մի որևէ մեծ ռաշպար ընտանիքի մօտ կա՞յ մի դեսեատին աւելորդ հողաբաժին, բացի իր հողամասից, և նա դրանով կառավարվում է, կերակրելով իր բազմանդամ ընտանիքը. ինչ մի մեծ յանցանք է, եթէ այդ հողագործ ընտանիքը շահագործէ կամ մշակէ այդ հողի մի աւելորդ մասը։ Չէ՞ որ մենք իսկապէս պարտաւոր ենք նրան դիւրութիւն շնորհել իր հողագործական պայմաններում, այն է տալ նրա հարկաւոր հողաբաժինը՝ իր պարապմունքը կանոնաւոր կերպով առաջ տանելու համար։

Եւ ահա հէնց այդ հիման վրա շատերի կարծիքով աւելորդ գլխացաւանք է քաղաքի համար նորից չափել քաղաքապատկան բոլոր հողերը, այն բացառութեամբ միայն, որ եթէ կայ մի որևէ ընտանիքի մօտ ապօրինի կերպով վաղուց տիրապետված մեծ քանակութեամբ հող, այդ դէպքում չափել այդպիսիների հողաբաժինները և աւելորդ մասը յետ ստանալ։ Ապա թէ ոչ չափել ամբողջ 1500 տան հողաբաժինները միայն մի աննշան քանակութեամբ հողամաս գտնելու համար, շատերի կարծիքով, աւելորդ է միանգամայն, քանի որ դրա հետ կապված են շատ դժուարութիւններ և աւելորդ ծախսեր։

Մեշչանների ընդհ. ժողովը ամեն տարի սովորաբար զբաղվում էր նաև հողային հարկերի բաժանումով, բայց այս անգամ (ապրիլի 7-ին) այդ հարցը դրված չէր, քանի որ դեռ ևս հողային հարկերի թուղթը ստացված չէր։ Պէտք է նկատել, որ մեր քաղաքի հողային հարկը տատանվում է 5—6—7000 ր. շուրջը։ Լսում ենք, որ այս տարի մեր հողահարկը կրկնապատիկ է լինելու։ Եթէ դա ճիշդ լինի, մի մեծ բեռ է անշուշտ մեր խեղճ ու կրակ ռաշպարների վզին։

Որսորդ

—

Ախալցխա, 24 մայիսի

Ամսիս 19-ին ձերբակալեցին ուսուցիչ Խ. Տէր-Ենօքեանին և ուղղակի բանտ ուղարկեցին։ Ինչպէս ասում են, այս ձերբակալութիւնը կատարված է Կարսի իշխանութեան առաջարկութեամբ. թէ ինչու, անյայտ է։

Այսօր, ամսիս 24-ին, քաղաքային վարչութեան դահլիճում նշանակված էր Ախալցխայի Հայ-Դրամատիկ սիրողների ընկերութեան ընդհանուր ժողովը՝ ընկերութեան 1908/9 թւերի նախահաշիւը քննելու և ապա վերստուգող յանձնաժողովի 3 անդամներ ընտրելու, սակայն անդամների օրինական թիւ չը հաւաքվելով՝ չը կայացաւ և յետաձգվեց միւս կիրակի։

Այս գիշեր, ժամը 1-ին, Բորժոմից եկող մի կառքի վրա, Ազգոր գիւղից այս կողմը, Ագարա գիւղի մօտերում, յարձակվում են չորս զինված թուրքեր և կողոպտում կառքի մէջ եղած շոգեկողոցարան արհեստանոցի տէր Թ. Քիւրքճեանին ու միւս ընկեր ճանապարհորդներին, տանելով նրանց մօտ եղած բոլոր փողերը։ Ասում են, տարել են մօտ 800 ր. դրամ։ Չեն խնայել կառապանին ևս։ Ինչպէս լսեցինք, պ. Քիւրքճեանը իբր ճանաչել է այդ թուրքերին։ Իսկոյն նրանց ետևից քաղաքից սարաժնիկներ ուղարկվեցին։

Libre

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Թէև առաջուց որոշված էր սեկցիական ուսումնարանները արձակել յուլիսի 1-ից, բայց աչքի առաջ ունենալով աշակերտների սակաւ թիւը և վարչութեան գանձարկղի դատարկութիւնը, որոշվեց արձակել յունիսի 1-ից և բոլոր աշակերտներին միասին տանել Աւճալա զբօսանքի, առաջիկայ կիրակի, որտեղ նրանց ցոյց կը տրվի Ջրամբարի մանրամասնութիւնը։ Ճանապարհի ծախսը վարչութիւնը ի հարկէ իր վրա է վերցրել։

Մայիսի 31-ին վարչութեան յայտարարած Մուշտայիդում զբօսանքը յետաձգվեց մինչև յունիսի 7-ը։ Իր գործունէութիւնը

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՐՓԻԱՐ ԱՐՓԻԱՐԵԱՆ *)

Ուրեմն մեր Զարաղուստրան տէրտէր մըն է, տէր Յուսիկը, թէև անուս, ժողովրդի ծոցէն բուսած պարզ սիրտ մը, որուն խօսել կուտայ Նիցչէին սիրահար Արփիարը։ Սակայն պէտք է գիտնալ, որ Զարաղուստրան աւելի գերմարդկային ըմբոստութիւն կը քարոզէ։ Տոմուզ գիւղի տէրտէրը կուզէ աստուածաշնչական մնալ, նպատակը սակայն միշտ նիցչէական վեհանձնութիւն, խրոխտութիւն է, և չստրկանալ բնաւ։ Տէրտէրի ուրախութիւնը անսահման կըլլայ, երբ յանկարծակի ձեռքը կիյնայ յեղափոխական թերթը, Մ. Փորթուգալեանի «Արմէնիային» առաջին թիւերէն մին. «Ուրեմն, ալ գործի ժամը հնչած է», և պարզեց զայն իբր յեղափոխական դրօշակ. իր հրացանէն առաջին գնդակը սուրաց... «Թող գնդակը ամէ՜ ետքը թիւրքաց մայրերը լացնէ»։ Տէր Յուսիկ այլևս յափշտակուած՝ խանդավառօրէն ինքզինքը կը նուիրէ իր ժողովրդին կրթութեան և յեղափոխական գործին։ Բայց այս յեղափոխական տէրտէրը ինչպէս ինկած էր Պոլիս։ Մուսա-բէկին նախճիրներու և անիրաւ արդարացումի լուրը կը տարածուի. և քանի մը ամիս վերջը, 1891 յունիսին, Կարին 1895-ի կոտորածներուն նախատօնակը կը կատարուի։ Տէրտէրը իր բարեկամ Արշամ վարժապետը Պոլիս կը յղէ, տեղնուտեղէ իմանալու համար թէ ինչ կը պատրաստուի։ Արձակուրդի ատենն էր, վարժապետը ճամբայ կելլէ ու, Պոլիս հասած չհասած, տէրտէրին նամակ կը հասցնէ, կիմացնէ, որ յեղափոխական ընկերութիւնները մեծ գործի վրայ են. «Ընկերութիւններ կազմուած էին, Կովկասէն կարիճ երիտասարդներ եկած, Ռուսիոյ հայերը ոտքի վրայ Թիւրքիայի հայոց համար, Եւրոպայի հայերը կը գործէին։ Եւ վարժապետը տէրտէրը կը ստիպէր անմիջապէս Պոլիս գալ։ Բանն՝ պիտի ըլլայի՛ն, բանն՝»... Տէրտէրը ճամբայ կելլէ, և Պոլիս հասած օրը արդէն յեղափոխականները եռ ու զեռ վիճակի մէջ կը գտնէ. հայ բազմամբոխը դէպի պատրիարքարան մայր եկեղեցին կը դիմէ, տէր Յուսիկ անոնց կը հետևի. «Խուռներամ ժողովուրդը, որ տաճար կը մտնէր, զինքն ալ քշեց ներս տարաւ։ Խորանին վարագոյրը փակ էր, սեղանին վրայ շատ մը աշխարհականներ կային։ Տէրտէրը բան մը չէր հասկնար։ Միթէ Պոլսոյ եկեղեցիներուն կարգն ու կանոնները աւրուէ՞ր էին։ Մէկէնիմէկ քար կտրած մնաց։ Սեղանին վրայ գտնուողներէն մէկն ալ Արշամն էր։ Վարժապետը ֆէսը հանեց նետեց ու, բազուկները խաչաձև, սկսաւ խօսիլ։ Տէրտէրը որոշակի չէր կրնար լսել անոր բոլոր բառերը, բայց ի միջի այլոց իմացաւ. «Այսօր՝ Էրզրում, վաղը՝ Մուշ, յաջորդ օրը՝ Վան, ու ամբողջ Հայաստան։ Պիտի ջարդենք, եղբարք, պիտի ջարդենք։ Հիմա՛ էլ լսենք»։ «Հիմա՛ էլ լռենքը» պայթեցաւ ժողովրդի բերնէն, միաձայն գանգուածի մը նման, մեծ թափով, ինչպէս թնդանօթի կոկորդէն արձակուած ռումբը։ Ու բոմբիւնը բոմբիւնին ետևէն։ Տաճարէն բակը, բակէն տաճարը կը պայթէին շրջահարները. ու «Ծն ի Երկրի» գոռումը կը թնդացնէր եկեղեցին ու շրջափակը։ Դասէն մեծափառ մորուքով եկեղեցական մը դողդողալով առաջ կուգար խումբ մը երիտասարդներէ պաշարուած։ Ժողովուրդը ճամբայ կը բանար։

«— Աս ո՛վ է,—հարցուց տէր Յուսիկ քովինին։

«— Պատրիարքն է, պատրիարքն է,— պատասխանեց մարդը։

«Ու տէրտէրը մէյմըն ալ ինչ տեսնէ։ Արշամը պատրիարքին ետևէն, ընկերներով, որոնցմէ երկուքը իր աշակերտներն։ Ձեռքերնին մէյմէկ շրջահար։ Մէկէնիմէկ իրարու զարնուեցան վարժապետին, տէրտէրին, աշակերտներուն նայուածքները։ Աչքերնուն մէջ սէգ հրճուանքը փայլեցաւ։ Տէր Յուսիկ ինքն ալ դուրս մղուեցաւ ու իրեններուն ետևէն պատրիարքարան եկաւ։ Թիւրքական բան մը տեսաւ։

«— Աս ինչ է,—հարցուց մօտը եղողներուն։

«— Սուլթանին խրկած Թուրան է,—ըսին»։

Տէրտէրոջ երեսը մայլեցաւ։ Իր հին հաւատանքը կրկնեց. «Ընտիր Յուսիկ հայրապետ մը չէր գտնուած, որ զայն կտոր կտոր ընէր»։ Եւ այդ Թուրան քիչ ատենէն կը պատռի. և տէրտէրը ուրախութենէն ս. Յուսիկ հայրապետին հոգւոյն մատաղ կըլլար։ Ու երբ ինքզինքը դուրս նետեց փողոցը գտաւ, տեսարանը փոխուած էր. թիւրք զինուորները սուիններ ու սուրեր կը շարժէին, բացուած էին բանտերու դռները։ Տէր Յուսիկը այդ խառնակի օրերուն լաւ կը համարի մնալ Պոլիս և սպասաւորել Օրթագիւղի եկեղեցւոյ մէջ։ Բայց պահ մը մոռցրենք, որ Օրթագիւղի ունի իր ստուերէն վախցող Հայրապետ էֆէնդին. կարելի՞ է որ իր բնաւորութիւնը հաշտ երթայ տէր Յուսիկի կրակոտ ու անզուսպ հայրենասէր քաղաքականութեան հետ։ Տէրտէրը ուրիշ օր մը պատարագելուն՝ «Որ օրհնես զայնոսիկ», «Թագաւորաց քրիստոնէի՛ց և զինուորեա՛լ մանկանց նոցա» աղօթքին բառերը յատուկ շեշտով մը հնչելուն, դարձեալ կանչեց Հայրապետ էֆէնդին և տեսնելով որ տէր Յուսիկին պիտի չկարենայ խօսք հասկցնել՝ զայն իր Տոմուզ գիւղը կը վերադարձնէ։ Հայրապետին իշխանութիւնը ամիրայական էր. պատրիարքն էլ կերևի չի կրնար դիմադրել։ Ազդեցիկ, ձայն ունեցող մըն էր Հայրապետ էֆէնդին. ծագումը ու բարգաւաճումը՝ հետաքրքրական։ Մուշտակագործի մը տղան էր, Հայաստանէն եկած ու Խրիմի պատերազմին սկսած էր բաղդ շինել։ Յետոյ Սէրասկէրի, Թօփհանէի և Թերսհանէի գլխաւոր և առաջնակարգ հայթայթիչն է եղած. ընդհանուր թիւրք փաշաներու և պաշտօնատարներու գողակից ըլլալու հնարամտութեան մէջ անզուգական ճարպիկ մը։ Եւ այդ ընդունակութեամբ՝ ստակ, հարստութիւն կը դիզէ ու բալայի բարձր աստիճանին կը հասնի։ Զզուած էր թիւրքին աղջկաւուկ մնալէն, անհունապէս կը սիրէր իր ազգը, այլ է թէ կը ջանար ազգային անխոհեմ շարժումներուն առջևն առնել։ Բայց յեղափոխութիւնը իր ապետական քայլերը առած էր այլ ևս ու կարելի չէր խոհեմութիւն ու թիւրքին հաւատարմութիւն կեղծել. կը գրէ Արփիար. «Ու հայկական դէպքերը իրարու կը յաջորդէին երևակայութիւն սարսող արագութեամբ։ Պատրիարք ու վարդապետ շրջահարներու ղօղ կերթային, երկրէն պայթումներու որոտներ, Սասունը հայկական խնդիրը կը վերաբանար. ու Բեռլինէն տասնութ տարի ետքը պետութիւնները հայոց դատին տէր կը կանգնէին։ Այս բոլոր նորատեսիլ երևոյթները պահպանողական հայը կը շուարեցնէին։ Այլ ևս նաւապետն էր, որ կողմնացոյցը կորսնցուցած է։ Մերթ՝ կը տաքնար, կոգևորուէր, կը յուսար. մերթ՝ կը սմքէր, տարակուսանքներէն չլատուած։ Թիւրքերը աղէկ ճանչնալուն «ախ,—կըսէր,—թիւրքը նախատակը կադրով կորսայ. վախնամ թէ հախիրնուս գան»։ Սեպտեմբեր 18-ին ցնցեց. սխալած ըլլալուն ուրախութիւնը ունեցաւ պահ մը։ Տրապիզոնի կոտորածին լուրը առած օրը, երկու ձեռքը գլխուն զարկաւ։ Ջարդերուն գուժերը, իրարու ետևէ արագավազ, իր բոլոր վախերը կիրականացնէին։ Ու փրկութեան աղօտ նշոյլ մը չէր ընդնշմարեր։

«— Ա՜հ, ջահիլներ, ջահիլներ,—կը կոկոծէր, մտերիմներուն հետ յեղափոխականներուն վրայ խօսած ատեն։

«Ու օրին մէկը տէրութիւնը զինքն ալ ջահիլներէն համարելով՝ ինքն ալ կասկածաւոր կամբաստանուի, և երեք տարուան բանտարկութեան դատավճիռ մը կը կատարուի իր վրայ։ Սակայն իրադէպով մը երկրորդ օրը բանտարկեալներուն ներում ըլլալով կազատի և էֆէնդին, որ զարմացած կը մտածէր՝ թէ ինքը յեղափոխական մը ըլլալով, մանաւանդ թէ ստրկային սէր մը ցոյց տալով թիւրքին, և... կը դատապարտուի։ Եթէ իրեն, որ հաւատարիմներուն հաւատարիմն էր, այսպէս կընէին, հապա ուրիշներուն ինչեր չէին ըներ»։ Էֆէնդին շուարած էր։ Դարձեալ իր Օրթագիւղի բարեկամները կը գտնէ. բանտէն ազատելուն համար իրեն կայցելեն մտերիմները խնդակցելու։ Էֆէնդին իր գլխուն եկած փորձանքները աստուածային պատիժ կը համարի, վանդի զարիր տէրտէրին՝ Յուսիկին հետ շատ խիստ վարուած էր, և այդ գործը իրեն սիրտը կը խայթէր. տէր Յուսիկը իր յեղափոխական ապաբելութիւնը կը շարունակէ գաւառներուն մէջ. բանտերու, աքսորի վարժանոյ և յետոյ դարձեալ Պոլիս կիյնայ։ Հայրապետ էֆէնդին կայցելէ տէր Յուսիկին աղքատիկ սենեակը. խօսակցութիւնին կը դառնայ կարմիր պատահարներու վրայ, ու Հայրապետ էֆէնդին այլ ևս փոխուած է, հիացած է տէր Յուսիկ քահանայի վրայ, կը սիրէ անոր գաղափարները ու կը մտածէ, որ ազգը իրօք հրջանիկ պիտի ըլլար, եթէ այդ քահանային նմանները շատ ըլլային. «Ու նոյն ատեն էն, տէր տիրոջ խօսքերուն տպաւորութեան ներքև, որոշեց ազգին՝ տէր Յուսիկին պէս քահանաներ պատրաստելու համար ամեն ջանք ընել։ Այս որոշումը նոր հոգի տուաւ իրեն, մէկէնիմէկ զինքը նոր մարդ ըրաւ։ Իր կեանքը մեծ նպատակ մը

*) Տես «Մշակ» № 110.

դադարեցրած ժուժկալական ընկերութիւնը, ինչպէս պարզվեց, ունի ցել է 17,300 րուբլի, որի վարչութեան անդամների մի մասը ցանկութիւն է յայտնել այդ գումարը ժողովրդական համալսարանի ընկերութեանը նուիրելու։ Ամսիս 25-ի ժողովում ժողովրդական համալսարանի վարչութիւնը յանձնարարեց՝ միջնորդելու ուր հարկն է, այդ գումարը ստանալու—վարչութեան անդամ պ. պ. Հ. Ըցխիլաձէին, Հ. Առաքելեանին, Ի. Կոչուխովին և Ն. Ծիծինաձէին։ Շատ ուրախալի կը լինէր և ցանկալի, եթէ ժուժկալ. ընկերութեան պ. պ. անդամները յարգելով այդ միջնորդութիւնը օգնութեան գալին և նիւթական միջոցներ չունենալու պատճառով իր գոյութիւնը դադարեցնելու վտանգից ազատէին մի այնպիսի համակրելի ընկերութեան, ինչպիսին է ժողովրդական համալսարանը։

Բ. Մկրտումեան

ՄԿՐՏԻՉ ԱԼԱԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

—

Ընկաւ հայ թատրոնի բազմավաստակ զինուորը ոչ պատերազմական դաշտում—բեմի վրա, այլ նաւթային հորերի մօտ։

Հոգին աւանդեց միլիոնների աշխարհում կիսաքաղցած նախկին դերասանը, կենդանի մեռածը, և թաղվեց անշուք բանուորներով շրջապատված։ Սա երկրորդ դէպքն է։

Դերասան Սուքիասեանը թաղվեց Բագւում չորս մշակով, ուրեմն Ալալեանը աւելի բաղդաւոր է եղել։ Առաջադիմում ենք... Սա է փողի երկրպագու և կուլտուրապէս դեռ խակ հայութեան տխուր իրականութիւնը...

Ո՜հ, որքան վհատեցուցիչ է հանգուցեալի այս ներկան և որքան փայլուն էր սրա անցեալը։

Այո, այս անցեալն է, որը ստիպում է ինձ մի երկու խօսք ասել հանգուցեալի յիշատակին։ Դեռ հայ թատրոնի փայլուն ժամանակներում, այն է՝ 1879—81 թ. Ալալեանը աչքի ընկնող տեղ էր բռնում այնպիսի հսկաների մէջ, ինչպէս էին Ադամեան, Մնակեան, Ջմշկեան. սա նրանց հետ միասին բաժանում էր աջողութեան դափնիները։

Այս փառաւոր ժամանակից յետոյ ընկաւ թատրոնական գործը Թիֆլիսում, և մնացին տեղական դերասանները փողոցում, անգործ և քաղցած, բայց այսպիսի մեռելութիւնը հանդիստ չը տուեց Գ. Ջմշկեանին... Սա գործի գլուխ կանգնեց, ունենալով ըէժիսոր տաղանդաւոր իշխան Միքայել Բէհբութեանին։

Սրանք տեղական ույժերով կամեցան վերականգնեցնել թատրոնական գործը. այս խմբի մէջ կենտրոնական տեղը բռնում էր Մ. Ալալեանը. ես այն ժամանակ գիմնազիստ լինելով՝ մասնակցում էի խմբին։

Ես յիշում եմ Մ. Ալալեանի Տարտիւֆը, որի մէջ Մ. Բէհբութեանը յանձնեց ինձ առաջին անգամ Օրգոնի դերը Գ. Ջմշկեանի առաջարկութեամբ։

Նման Տարտիւֆ ես չեմ տեսել նրանից յետոյ. կատարեալ կլասիկ խաղը նրանից կարելի էր ընդօրինակել։

Ես յիշում եմ նրա աննման Քասօն «Էլի մէկ զոհի» մէջ. նա կատարեալ էր և ուրիշ շատ դերերի մէջ։

Այսպէս, մենք տարանք տեղական ույժերով՝ թատրոնական գործը, շարունակ չորս տարի. դերասանները չունէին ոչ ռոճիկ, ոչ եկամուտ, և շատ յաճախ ներկայացումը կայանալու համար ազգային բարերարներ Ա. Թայիրեանը, Գրիգոր Արծրունին և ուրիշները իրանց գրպանից էին տալիս թատրոնական գիշերվայ ծախսերը. իսկ հանգուցեալ Ալալեանը, ծանրաբեռնված ընտանիքով, լուռ ու մունջ տանում էր իր ծանր խաչը կիսաքաղցած և խրախուսում էր ուրիշներին միշտ հանաք անելով։

Հասաւ 1886—7 թատրոնական սէզօնը, երբ փորձեցին վերակենդանացնել «մշտական խումբը» Գ. Փրիդոնեանը, Ի. Փիթոյեանը և Ա. Մանթաշեանը։

Այդ սէզօնին նորից հրաւիրեցին Պ. Ադամեանին Ռուսաստանից, Կիւրեղեանին Պոլսից և տեղական դերասաններին չնչին ռոճիկներով. մեզ հետ էր և Մ. Ալալեանը։ Սա աւելի հասունացել էր, աւելի հետաքրքրական էր. սա տաղանդ էր, այն էլ բազմակողմանի տաղանդ. մեծ աջողութեամբ խաղում էր և դրամատիկ և կոմիկ դերերը. մի առ մի յիշել սրա խաղացած դերերը դժուար է, որովհետև աֆիշաները չեմ պահել, բայց տեսնողները յիշում են «Կոյրերի բժիշկ», «Կողոպտված պօստ», «Ալաղակներ», «Տարտիւֆ», «Պէպօ» և շատ պիէսների մէջ։

Իսկ սրա ինքնուրոյն, աննման Եագօն—Օտէլլօյի մէջ—ես իմ թոյլ գրչով չեմ կարող նկարագրել։

Ցայտնի է, որ հանգուցեալ Ադամեանը իբրև Օտէլլօ միջակ էր, իսկ Ալալեանը իր խաղով գերազանցում էր, և մի գիշեր բանը այնտեղ հասաւ, որ Ադամեանը կատաղեց նախանձից պոկեց Եագօյի պարիկը, որպէսզի նսեմացնի խաղի տպաւորութիւնը։

Այս սէզօնը վերջանալուց յետոյ՝ նորից ընդհատվեց թատրոնական գործը, և «մշտական խմբի» դերասանները դարձեալ մնացին փողոցում։ Տեսնելով սրանց անմխիթար վիճակը, հանգուցեալ իշխան Ամատունին մի քանիսին տեղ տուեց քաղաքային բանկում պաշտօններ տալով. սրանց մէջ էր և Ալալեանը, բայց երկար չը դիմացաւ։

Սա տօնեց իր բեմական գործունէութեան քսանամեակը և հեռացաւ Թիֆլիսից. այս տօնն էլ անշուք էր. բայց սրա խաղի վառ տպաւորութիւնը մնում էր իմ մէջ կենդանի։

Վերջին անգամ ես նրան պատահեցի 1908 թ. դեկտեմբերին Բագւում, ուր ես հրաւիրված էի հայ բեմի յիսնամեակի առիթով «Պէպօ» խաղալու. նա խաղում էր Արութինի դերը. շատ սրտաշարժ էր մեր երկուսիս տեսակցութիւնը. ես նրան աշակերտած եմ, ինչպէս նա իմ եղբօրս. նա փոխվել էր, նիհարել էր, աչքերի կրակը մարել էր։ Իմ հարցիս՝ «ո՞նց ես, Ալալ ջան», լսվեց մի հառաչանք, Է՜խ, երեսը շուռ տալով աչքերը չրեց մի յենակէտի վրա. սրանով հասկացրեց, որ՝ այլևս հարցեր չը տամ։ Ես հասկացայ, որ նա կենդանի մեռած է. նրա աչքերից գլորվեցին խոշոր արցունքներ... Խաղի գիշերը ես դարձեալ հետևում էի նրան. ուզում էի վերակենդանացնել իմ մէջ անցեալի տպաւորութիւնը, բայց նա այն չէր, հանգել էր. դաժան կեանքը ժամանակի ընթացքում քայքայել էր այս տաղանդը. միայն ժամանակ առ ժամանակ նա արտացոլում էր կայծեր. բայց նա սէրը դէպի բեմական գեղարուեստը՝ վառ պահել էր իր մէջ և մեծ ուշադրութեամբ հետևում էր միւսների և իմ խաղին, որովհետև չէր տեսած ինձ այդ դերի մէջ. և խաղը վերջանալուց յետոյ, նա մօտեցաւ ինձ ու ներողութիւն խնդրելով մի նկատողութիւն արեց «Պէպօի» վերաբերեալ վերջին տեսարանում որքա՜ն կեանք աքտայայտեց այդ րօպէին նա իր աչքերի մէջ։ Եւ այս խոշոր աչքերի, սիրող սրտի տէրը Բագւի հայ հասարակութեան մէջ զգում էր իրան որբ և թաղվեց ինչպէս մի հասարակ զարիբ...

Անվերջ «կեցցէներ» թատրոնում, իսկ թատրոնից դուրս դերասանը քաղցած է և անիծում է իր ծնված օրը։

Անշուք գերեզման, թառամած պսակներ և ճառեր, ահա այն բոլորը, ինչ մնում է տաղանդաւոր դերասանից յետոյ... Բայց, սիրելի ընկեր, քո գերեզմանի վրա չը կային ոչ պսակներ, ոչ էլ ճառեր։ Զէ՞ որ ազնիւ հոգիդ կը խռովէր այդ կեղծաւորութիւնից...

Գ. Միրաղեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Մայիսի 22-ին Մետեխի բանտում վիրաւորված վերակացու Պիլէնկօն և զինւոր Իվան Դուբօգրէյը մեռան։ Նրանց շքեղ թաղումը կատարվեց երեկ։

✦ Թիֆլիսի քաղաքագլուխ իշխ. Չերքէզովի առողջութիւնը դէպի լաւն է գնում։ Շուտով նա կը ստանձնէ իր պարտականութիւնները։

✦ Մեկնեցին Թիֆլիսից՝ Սանահինի և Հաղբատի վանքերը դիտելու համար Ներսիսեան հոգևոր դպրոցի 5-րդ և 6-րդ դասարանների աշակերտները և Յովնանեան օրիորդաց ուսումնարանի աշակերտուհիները։

✦ Յիշեցնում ենք Կ. Հ. Բ. Ընկերութեան անդամներին այսօրվայ արտակարգ նիստի մասին, որ նշանակված է երեկոյեան ժամը 7 և կէսին։

✦ Ստացանք «Նոր Դպրոց» ամսագրի այս տարվայ մայիսեան համարը՝ № 5։ Նրա մէջ կարդում ենք այս լուրը. «Թիֆլիսի թեմական դպրոցական խորհուրդը մի գրութեամբ դիմել է բոլոր դպրոցների հոգաբարձուներին, որպէսզի այսուհետև ուսուցիչ արձակվելու դէպքում իրանց պատճառաբանված որոշումը ուղարկեն խորհրդին և միայն վերջինիս պատասխանն ստանալուց յետոյ կարգադրութիւն անեն»։

✦ Հին-Նախիջևանի գաւառի Գեօմեր գիւղում, որ ի թիւս միւսների քանդվեց հայ-թաթարական ընդհարումների ժամանակ, արդէն բացվել է Հայ Տնայնագործական Ընկերութեան ճիպ ջուլհականոցով։ Աշակերտներ ընդունվել են 16 հոգի։ Տեղացի ժողովուրդը մեծ հետաքրքրութիւն է ցոյց տալիս դէպի ջուլհակութեան արհեստը, որ նոր աշխատանքը աղբիւր է ծառայելու նրանց համար, մանաւանդ որ այդ շրջանի գիւղացիութիւնը դեռ գտնվում է հին նահապետական կենցաղի մէջ։ Արհեստանոց բանալու և ճիպ հաստատելու պատրաստակամութիւն են յայտնել արդէն մի քանի գիւղեր ևս Գեօմերի շրջակայքում։

✦ Թիֆլիսի թեմ. դպրոցական խորհուրդը մշակել է կանոնադրութիւն թեմական տեսչի գործունէութեան սահմանները որոշելու համար։

✦ Յունիսի կէսերին Թիֆլիսի չերմապահական կայարանին կից կը բացվեն սովորական մեղուաբուծութեան և շերամապահութեան ամառնային դասընթացքները։

✦ Երկրագործութեան և հողային բարեկարգութեան գլխաւոր կառավարչի յանձնարարութեամբ գիւղատնտես Ալեքսի Քալանթար ուղևորվել է Սերբիա—Բէլգրադ, գիւղատնտեսական զանազան ճիւղերը ուսումնասիրելու համար, որոնք զարգացած են այդ երկրում։

✦ Ռուսաց սինօդը լսելով Վրաստանի էկզարխութիւնը վերացնելու մասին յատուկ մասնաժողովի կազմած զեկուցումը, վճռեց այդ առիթով հարցնել Փոխարքայի կարծիքը և խնդրամատոյց լինել ս. սինօդի տնտեսական բաժանմունքին, որ նա միջոցներ բաց թողնէ չորս առանձնակի թեմերի պահպանման համար, ինչպէս ենթադրվում է՝ բաժանելու այժմեան էկզարխութեան սահմանները։

✦ Յունիսի սկիզբներին Թիֆլիս է գալու յատուկ պաշտօնեայ Թիֆլիսի պօստ-հեռագրական գրասենեակի գործերը քննելու համար։ Նկատի առնելով այժմեան պօստային շէնութեան անյարմարութիւնը և փոքրութիւնը, որ շատ դժգոհութիւնների առիթ է տալիս հասարակութեան, մտադրութիւն կայ խնդրել, որ պետական գանձարանից յատուկ գումար յատկացվի պօստային նոր յարմար ու ընդարձակ շէնք կառուցանելու համար։ Այս հարցը թէև առաջներում մի անգամ յարուցվեց, բայց ընթացք չը ստացաւ։

✦ Թիֆլիսի քաղաքային վարչութիւնը դումայի առաջիկայ նիստում առաջարկելու է թոյլատրել սկսել քաղաքային նոր հիւանդանոցի շինութիւնը եղբ. Զուբալօֆների նուիրած գումարով, ըստ որում աշխատանքները կատարելու գործը վարչութիւնը մտադիր է յանձնել ինժեներ Զուրաբեան, որը և կառուցեց Արամեանի հիւանդանոցը։

✦ Թիֆլիսի էլեքտրաքարշի ընկերութեան լիազօր ինժեներ Լէբօնը այս օրերս մեկնելու է Բէլգիա՝ ընկերութեան վարչութեան հետ միասին քննելու համար քաղաքային վարչութեան առաջարկած պայմանները։ Քաղաքային վարչութեանը պահանջներից մինն էլ այն է, որ ընկերութիւնը էլեքտրաքարշի գիծը հասցնէ մինչև ֆունիկուլեօրի ներքին կայարանը։

✦ Այսօր և վաղը Պետերբուրգի համալսարանի պրիվատ-դօցենտ Ի. Ջավախօվը վրացերէն դասախօսութիւններ կը կարդայ վրաց ազնուականութեան թատրոնում «Վրաց իրաւունքի պատմութեան» մասին։ Դասախօսութիւնների սկիզբն է երեկ. ժամը 8-ին։

✦ Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկերութեան քարտուղար Եղիազարեանի բացակայութեան պատճառով նրա պաշտօնը ժամանակաւորապէս վարում է ընկերութեան անդամ Իսքրաշեանը։

✦ «Зак.»-ի ասելով, մօտ օրերս Քութայիս է գնալու 10 գործերի քննութեան համար զինուորական-նահանգական դատարանի նստաշրջանը։

✦ Փօրու գաւառի Կվիշխէթ գիւղում մայիսի 25-ի գիշերը իր կալուածքում սպանվել է տեղական կալուածատէր իշխ. Գ. Ամիլախվարին։

ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

✦ Կատարված քննութիւնը պարզեց, որ ձերբակալված գանձակեցի Օհ. Մելիք-Մատթէոսեանը, Թիւրքահպատակ Թաթոսեանը և Թիֆլիսի գ. Շինդիս գիւղացի Եագօր Թէյմուրազովը միւս անձանց հետ միասին՝ Եագօր Թէյմուրազեանի հսկողութեան տակ՝ կազմեցին աւազակախումբ և իրանց որջ շինեցին Կօջորի մօտերը մի անտառ և կատարեցին մի շարք կողոպուտներ ու սպանութիւններ։ Այսպէս՝ Կօջորի ճանապարհին կողոպտեցին և սպանեցին Կոնստանտին Օնիկօվաշվիլուն, խլելով 1200 րուբլի փող, ինչ որ հովւից յափշտակեցին երկու գորգ, մասնակցեցին Անդուլաձէի երեխայի յափշտակութեան մէջ, ստանալով դրա համար 800 րուբլի, մասնակցեցին մայիսի 3-ին Ներսէս Ղարիբովի սպանութեան մէջ, մայիսի 28-ին Փոքր-Թիօնէթ գիւղում կողոպտեցին Ալաունաշվիլուն, խլելով 130 րուբլի և ոսկէ ժամացոյց, 3 արծաթէ գօտի, ոսկէ բրօշկաներ և այլ արծաթէ իրեր։ Թէյմուրազովը բացի դրանից 1907 թ. կողոպտեց Ալալիոնուն և Մելիքօվին։ Ժամը 6-ին։ մայիսի 20-ին նրանք եկան Թիֆլիս և երկուսը նրանցից՝ Մելիք-Մատթէոսեանը և Թաթոսեանը ձերբակալվեցին նոյն օրն և եթ, իսկ Թէյմուրազովը՝ հետևեալ օրը։ Բռնվածները բոլորը խոստովանեցին իրանց յանցանքը։

✦ Մայիսի 23-ին 4-րդ քաղաքամասի ոստիկանութեան պաշտօնեաները շուրջկալի ժամանակ՝ Դվորցօվայա և Երևանեան փողոցներում՝ ձերբակալեցին 12 անցաթուղթ չունեցողների. 3-րդ քաղաքամասում զինւոր պահակները ձերբակալեցին 27 հոգու։

✦ Մայիսի 25-ին Անտօնօվսկայա փողոցում Կօվլաշվիլին վէճի ժամանակ դանակով վիրաւորեց Ակօպօվին։

✦ Նոյն օրը Թիֆլիսում ձերբակալվեց աքսորական Ալ. Բաշբէուկ-Մելիքօվը։

✦ Մայիսի 26-ին 7-րդ ոստիկանատան անդամները ձերբակալեցին պրօֆեսիօնալ գող Սաքօյ Ասլամազովին։

ԲԱԳՈՒԻ ԼՈՒՐԵՐ

—

✦ Ինչպէս լսում ենք, կարգադրութիւն է ստացված այստեղ, որպէսզի «Դաշնակցութիւն» կուսակցութեան գործի առիթով կալանաւորվածներից Ա. Ա. Մելիք-Ադամեանցին և Ա. Ահարոնեանին հարցաքննութեան ենթարկեն Բագւում, ուր բանտարկված են նրանք ներկայումս։

✦ Հայկական գաղութում բնակվող Սիմէօն Սանամեանցը մի քանի օր առաջ սպառնական նամակ է ստացել, որով պահանջում են նրանից 1,000 րուբլի։ Այդ գումարը նամակի համաձայն նա պէտք է յանձնէր № 5-ին։ Նամակը վերջանում էր «Բագւի տերրորիստների ընկերութիւն» ստորագրութեամբ, որի տակ նկարված էր երկու ռումբ։ Մայիսի 23-ին, ցերեկով, Սանամեանցը տեխնիքական դպրոցի մօտից կառքով անցնելիս նկատում է երկու հոգու, որոնք մօտենալով նրան պահանջում են պատասխանել նամակին։ Սանամեանցը պատասխանելու փոխարէն 4-րդ պլաստունեան բատալիօնի սոտնիկ Բուակօվսկու օգնութեամբ բռնում է երկուսին էլ։ Նրանցից մէկը Մելքում Ստեփանեան Ստեփանեանցն է, իսկ միւսը՝ Քրիստափոր Սիմէօնեան Ահարոնեանցը։ Բռնելիս Ստեփանեանցը փորձ է արել պաշտպանվել հանելով ատրճանակը. վերջինս սակայն չէ կրակվել։ Ահարոնեանցի մօտ ևս գտնված է ատրճանակ։ («Б.»)

ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՀԿԱՆՔԻՑ

—

Հոգեգալստեան տօնի օրը, առաւօտեանից, Պետերբուրգի բանուորական թաղերում տեղի են ունեցել մի շարք բանուորական համախմբումներ, որտեղ խօսել են ժամանակակից կեանքի պայմանների մասին, որոնց շնորհիւ բանուորները հնարաւորութիւն չունեցան տօնելու մայիսի 1-ի օրը։ Ճառախօսները քննադատաբար են վերաբերվել դէպի Պետական Դուման։ Պրէօբրաժենեան գերեզմանատանը 1905 թէի յունվարի 9-ին սպանված բանուորների գերեզմանների վրա սփռված էին ծաղիկներ ու կարմիր ժապաւէններ։ Ոստիկանութիւնը չէր թոյլ տալիս բանուորներին հաւաքվել խումբ-խումբ։ Ուսպենսկի գերեզմանատանը ընդհանրապէս բաւականաչափ աղաւոտութիւն էր զգացվում։ Պարգօլօվօ կայարանից սկսած բանուորական խմբերը զանազան գոյներով բլուզներ հագած, որոնց մէջ գերակշռում էր կարմիր գոյնը, բանուորական երգեր երգելով երկաթուղային ճիւղով շարժվեցին դէպի գերեզմանատուն։ 1905 թէին սպանվածների գերեզմանները զարդարված էին ծաղիկներով ու ժապաւէններով։ Բանուորները խումբ-խումբ հանդիստ կերպով խօսում էին անցած օրերի գործերի մասին։ Լսվում էին երգեր։ Եկեղեցու հանդէպ Գապօնի գերեզմանի մօտ խմբված էր հետաքրքրվողների մի խումբ։ Գերեզմանը ինչ-որ մէկի հոգատար ձեռքով մաքրված էր։ Ասում են, որ մօտ օրերս եկած է եղել հանգուցեալի այրին իր երեխայի հետ և ամբողջ օրը մնացել է ամուսնու գերեզմանի մօտ։ Գերեզմանական փայտէ խաչը ամբողջապէս լի է գրուածներով։ Նրանց մէջ կան Գապօնին գովաբանող կտորներ. «Բանուորների առաջնորդին», «Լոյսի և ճշմարտութեան համար ապստամբողին», «Քի՛չ, մենք կը պաշտպանենք մեր ազատութեան ու իրաւունքի շահերը»։ Կան սակայն բազմաթիւ պախարակիչ դարձուածքներ։ Երեկոյեան քաղաքական տարաձայնութիւնների պատճառով բանուորների մէջ տեղի ունեցաւ ընդհարում, որը, բարեբաղդաբար, երկու կողմին էլ առանձին մնասներ չը պատճառեց։ Օրը վերջացաւ գերեզմանատնից վերադարձող բանուորների ցոյցով։ Բանուորներից կալանաւորվածներ չեղան։ («Н. Русь»)

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Թիֆլիսի Արտիստական Ընկերութեան թատրոնում Ադելհէյմ եղբայրները կիրակի օր տալով իրանց վերջին ներկայացումը—«Казнь» դրաման, մեկնեցին Քութայիս։ Կիրակի օր ցերեկը նրանք ներկայացրին «Համլէտ» ողբերգութիւնը և ներկայացման ամբողջ արդիւնքը նուիրեցին այն ընկերութեան, որի նպատակն է աղքատ և հիւանդոտ աշակերտներին ամառվայ ընթացքում կազդուրվելու հնարաւորութիւն և միջոց տալ։ Թատրոնը թէ ցերեկը և թէ երեկոյեան ծայրէ ծայր լի էր։ Եղբայր Ադելհէյմները գրաւեցին Թիֆլիսի հասարակութեան համակրութիւնը իրանց գեղեցիկ խաղով և լուրջ ռէպերտուարով։ Նրանք չը վարանեցին նոյն իսկ «Դօն-Ժուանի» պէս տեխնիքական կողմից ամենադժուար դրաման (Ա. Տօլստոյի) դնել։

Արքունական թատրոնում դրամատիքական ներկայացումներ շարունակում է տալ և Բօսէրի ու Գրիշինի ղեկավարութեամբ գործող դրամատիքական խումբը, որի մէջ կան այնպիսի լուրջ ույժեր, ինչպէս Օրլով-Զուբինին, տ. Զարուսկայա, Սօբօլչիկօվ։ Դժբաղդաբար, հասարակութիւնը չէ յաճախում այդ ներկայացումներին։ Կիրակի, մայիսի 24-ին, խումբը տուեց «Օրիորդ Ժօզէտտա, իմ կինը» կոմեդիան, որ մեծ աջողութիւն ունեցաւ։ Խումբը աւարտում է իր ներկայացումները մայիսի 29-ին։

—

Ախալցխա, 24 մայիսի

Շաբաթ, ամսիս 23-ին, ժողովարանի դահլիճում տեղի ունեցաւ ռուսերէն, վրացերէն և հայերէն լեզուներով խառն ներկայացում յօգուտ տեղական բանտի։ Ռուսերէն խաղացին «Дуэль» 3 գործ. ֆարսը, վրացերէն՝ «Փաստաբանի մօտ» վօդևիլը, իսկ հայերէն՝ «Մկնիկ» վօդևիլը։ Խաղը ընդհանրապէս բաւարար էր։ Հասարակութիւն բաւականին կար։

Տիկին Սիրանոյշը Ախալքալաքից վերադառնալիս ամսիս 30-ին Ախալցխայում խաղալու է Սարդուի «Տօսկա» դրաման, դերասան Ազայեանի և սիրողների մասնակցութեամբ։

Libre

ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Сборникъ стихотвореній грузинскихъ поэтовъ. Въ русскомъ переводѣ княгини С. В. Амираджиби. Москва 1909 г.—Հաւաքածու վրաց բանաստեղծների ոտանաւորների, թարգմանութիւն ռուսերէնից իշխանուհի Ս. Վ. Ամիրաջիբու, Մոսկվա, 1909 թ.։

Ահա մի գեղեցիկ գործ, որ առիթ է տալիս ռուս ինտելլիգենտ հասարակութեան, ինչպէս հայ ինտելլիգենցիային, որ վրացերէնին ծանօթ չէ, գնահատել վրաց ազգային և ժողովրդական բանաստեղծների ստեղծագործութեան գեղեցիկ արտայայտութիւնները։

Գրքին կցված մի առաջաբանից, որ գրել է Ա. Խախանով, մենք նախ և առաջ տեղեկութիւններ ենք ստանում թարգմանչի մասին։ Իշխանուհի Սոֆիա Վասիլեվնա Ամիրաջիբին, ծնեալ իշխանազնուհի Արղութեան-Երկայնաբազուկ, ուրեմն ծագմամբ հայ, յայտնի վրացիների մէջ ոչ միայն իբրև թարգմանիչ, այլ և իբրև ինքնուրոյն բանաստեղծ, ծնվել է Թիֆլիսում 1847 թ. և վախճանվել 1906 թ. Մոսկվայում։ Կատարեալ կերպով ծանօթ լինելով վրաց, ռուսաց և ֆրանսիական լեզուներին, նա ինքնակրթութեամբ կարողացաւ լրացնել իր կրթութիւնը, որ ստացել էր տանը և Զավ-րի պանսիօնում։ Անձնատուր լինելով դեռ աղջիկ ժամանակ համաշխարհային գրականութեան գեղարուեստական արտադրութիւնների ընթերցմանը, նրա մէջ երևացին շուտով ձգտումն և թափ՝ դէպի բանաստեղ-

ունէր։ Անցեալը անցած էր. նայելու էր ապագային։ Իր խորհուրդները րոպէաբար ցոլացեր էին՝ տէրտէրին խօսքերուն իր մտքին տուած զարկերէն։

«Մութը կը կոխէր։ Հիւրը ոտքի ելաւ մեկնելու։

«—Տէր հայր,—ըսաւ,—թերևս երկարատեն ալ չտեսնուինք։ Աստուած բարի ճամբորդութիւն տայ։ Երկիրդ եթէ բանի մը պէտք ունենաս, պատրիարքարանի միջոցաւ ինծի հաղորդէ, պէտք եղածը կընեմ։

«— Աստուած պակաս չընէ, էֆէնդի։

«Ու էֆէնդին յառաջացաւ դէպի տէրտէրը և, անոր ձեռքը համբուրելու համար քաշած ատենը, իր գրպանէն ալ պզտիկ քսակ մը հանեց, մէջը լեցուն ոսկի, և քահանային ձեռքը դնել ուզեց։ Անիկա ետ-ետ գնաց.

«— Կաղաչեմ, էֆէնդի, նեղութիւն մի կրէք։ Ես բանի մը պէտք չունիմ։ Ուրիշ աւելի նեղութիւն ունեցողներ կան։

«— Չէ, տէր հայր, չէ. առ, աս քեզի համար չէ։

«Ու ծանր խորհրդաւոր ձայնով մը, ցածկէկ, աւելցուց.

«— Ժողովրդիդ համար վառօդ, հրացան գնէ։ Խոհեմութիւնը զէնքին մէջն է։ «Որ ո՛չ սուր առցէ, սրով անկցի»։

«Տէրտէրը նուէրն ընդունեց և, էֆէնդիին երեսը նայելով, ժպտեցաւ.

«— Աս կարմիր ժամուց է,—ըսաւ։

«Ու երկուքին աչքերն ալ նորէն իրարու հանդիպեցան։ Անոնց մէջ կը վառէր հայ աղքատին ու հայ հարուստին հազար տարուան ատելութիւնը մահմեդական թշնամիին դէմ»։

Գերազանց վախճան։ Էֆէնդին յեղափոխական դաւանանքի հաւատացեալն է այլևս, և իրեն առաքեալն է Տոմուզ գիւղի տէրտէրը, որ պահ մը արհամարհուեցաւ, աքսորուեցաւ։ Եւ ի վերջոյ այդ վսեմափայլ էֆէնդին անոր ոտքն էր ինկած։ Նիւթը և ամբողջ վէպին մարմինը ողջ է, կազդուրիչ, անոր երակներուն մէջ կեռայ յեղափոխութիւնը։

Տէրտէր և էֆէնդի ամենահաւատարիմ գոյներով նկարուած են։ Զմայլելի է խօսակցութիւննին, բնական և շատ յաջողած։ Ուշագրաւ է վիպասանին հեգնական ոճը. ամենէն լուրջ և արհաւիրքի վայրկեանին իսկ երգիծական խայթոցը չի մոռնար. կը գրէ. «Հինգ տարուան մէջ արտասահմանէն նորանոր թերթեր եկած էին։ Գիւղացի տէրտէրը երբ թերթի մը մէջ կարդաց ո՛չ միայն Թիւրքիան, այլ և ուրիշ պետութիւններ ալ հայոց ձեռքով կործանելու ծրագիրը, վարժապետին խոստովանեցաւ որ մտմտուքը զինքը առնել կը սկսի։

«— Պարոն Արշամ,—ըսաւ,—շատ կը վախնամ, որ գուցէ սա ամենուն վրայ կայ՝ տակը չկայ։ Խմնթ են ինչ են ասոնք։ Մեծ քար վերցնողը չի կրնար նետել։ Աս մեր աղբրտանքը շատ շատ կը պոռան և ուժով ուժով. վախնամ թէ «դատարկ կարասը զօրաւոր ձայն կը հանէ» ըսուածը ըլլայ»։

Արփիար ամենէն աւելի իր երգիծական ոգին ցոյց տուած է տէրտէրի և Հայրապետ էֆէնդիի միջև եղած և ազօթքի շէշտերուն վրայ հարցուպատասխանի ատեն. ծիծաղաշարժ է այդ ոճը և սիրուն։ Եւ նկատելի է ամբողջ վէպին լրջութիւնը. թէև ռոմանտիկ ոճ չունի, երևակայութեան խանդավառութենէ ալ զուրկ. այս վէպին հրապոյրը յեղափոխական ըմբոստացումի հոգին է. ու ամենէն գրաւիչը տէրտէրի մը կարմիր առաքեալ մը ըլլալն է, և սրտի ամենէն աւելի դպչողն ու սփոփողը՝ վսեմափայլ պահպանողական էֆէնդիին յեղափոխութեան մէջ մկրտուիլն է։ Ու այս ամենը ապացոյց մըն է, որ վիպասանը կը սիրէ հայը, անոր շահերը, անոր ազատութիւնը, թէև երբեմն Հայրապետ էֆէնդիին խոհեմութեան դերը կը կատարէ, բայց գրեթէ միշտ հաւատացեալ յեղափոխական մը։

Եւ ուրիշ կերպ կարելի չէր ըլլալ. գրչով ալ, սրտով ալ ազգասէր էր վիպասանը։ Ե.

(Կը շարունակվի)

[illegible] ... 1907 թ. մայիսի 16-ին. ... [illegible]

... (1816—1845), ... (1804—1883), ... (1812—1890), ... (1818—1875), ... (1837—1907), ... (1824—1901), ... (1836—1891), ... (1860—1903) ... [illegible]

... բանաստեղծութիւնը ... ծաղկած է վրաց, քան մեր հայոց մէջ։ Տասնեակ բանաստեղծներ, և տաղանդաւոր բանաստեղծներ, վերջին 70—80-ամեայ մի համեմատաբար կարճ շրջանում։

Գրքի գինը՝ 1 ր. 25 կ. ամենևին թանգ չէ, եթէ ի նկատի ունենանք շքեղ և գեղեցիկ տպագրութիւնը և պատկերները։

Հ. Ա.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱԲԴՈՒԼ ՀԱՄԻԴ ԵՒ ՄՈՒՀԱՄՄԷԴ V-Ը

II*)

Նայելով այն ծափահարութիւններին ու օվացիաներին, որոնցով դիմաւորում են Մուհամմէդ V-ի ամեն մի երևալը, տեսնում ես խսկապէս թէ որքան դիւրահաւատ, ու «հաւատարիմ հպատակներ» են Աբդուլ-Համիդին գահընկէց անող երիտասարդ-թիւրք յեղափոխականները, թէ որքան քիչ բան էր պահանջվում Նրա կողմից վերջիններիս սէրն ու հաւատարմութիւնը գրաւելու համար։

Այժմ միայն, երբ հետզհետէ լոյս են ընկնում Ըլդըզ-Քեօշկում գտնված «ժուռնալները» և փաստաթղթերը, հաստատվում է այն օրհասական դերը, որ Համիդը խաղում էր իր թագաւորութեան ժամանակ տեղի ունեցած բոլոր արիւնահեղ անցքերում։ Ինտրիգների ու դաւադրութիւնների բոլոր թելերը տանում էին Նրա մօտ, անմիջական կերպով Նրան էին դիմում բոլոր լրտեսները, Նրանից էին հրամաններ ու դրամներ ստանում ըէակցիոներական ու ջարդարարական դաւերի բազմաթիւ գործակալները։

Սարդի նման Նա նստել էր այն ահագին ոստայնի կենտրոնում, որի հիւսուածքով ցանցապատել էր ամբողջ երկիրը...

Որպէսզի ծանօթացրած լինեմ այն մրթնոլորտի հետ, որը Նա ստեղծել էր իր շուրջը, ցոյց տուած լինեմ, թէ ինչ դեր է խաղացել Նա ինքը վերջին յեղաշրջման ժամանակ ու ինչպիսի դէմքեր են եղել Նրա «հաւատարիմ ծառաները», ես այստեղ առաջ կը բերեմ քաղուածքներ պետական խորհրդի նախկին անդամ Թայիր-բէյի «ժուռնալներից», որոնք գտնված են Ըլդըզում.

«Կ. Պոլսի զօրքերի մեծ մասը համաձայն է մասնակցել շարժմանը։ Բոլոր հարկաւոր ապացոյցները առածներիս՝ կը ներկայացվեն ձեզ։ «Միութիւն և Առաջադիմութիւն» կոմիտէտի վրա յարձակում կը գործվի Մէվլան-Զադէ-Րիֆաատ բէյի առաջնորդութեամբ («Սերբեստիի» խմբագիրը)։ Որպէս ձերդ մեծութեան հաւատարիմ հպատակ, աղերսում եմ չը խնայել ներկայումս դրամ...»։

«Ներկայումս, երբ ձերդ մեծութեանը յայտնի են արդէն բոլոր ծրագիրն ու գիտաւորութիւնները, տեղեկացնում եմ ձեզ ի գիտութիւն, որ Աւնուլահ և Ֆեսուլահ բէյերը կարող են գաղտնաբար ձեզ արտակարգ ծառայութիւններ մատուցանել»։

«...Նմանապէս անհրաժեշտ է, որպէսզի ձերդ մեծութիւնը անպայման հեռու մնար միջամտութիւնից, անհրաժեշտ է նաև, որպէսզի ոչ ոք չիմանայ այն ծառայութիւնների մասին, որ մատուցանելու են յիշեալ անձինք։ Խնդրում եմ չը կասկածել նրանց դէպի ձեզ տածած հաւատարմութեան վրա։ Սակայն եթէ ձերդ մեծութիւնը չի ցանկանայ ուշադրութեան առնել նրանց արած չափազանց կարևոր առաջարկները, անկարող կը լինի ազատվել կասկածներից և, տալով նրանց ձեր վստահութիւնը, չէք յատկացնի անհրաժեշտ գումարը, այն ժամանակ, ի հարկէ, նրանք կը յարեն մի այլ կուսակցութեան։ Կարիքը դրդում է շատ բան անել. բայց եթէ նրանք, ինչպէս հարկն է, վարձատրվին ձերդ մեծութեան կողմից, անկասկած է, որ նրանք և ոչ մի ուրիշ կուսակցութեան էլ դիմումն չեն անի։ Առհասարակ, տատանումները միայն ժամանակի կորուստ են պատճառում...»։

«... Ձերդ մեծութեան հրամանը ստացայ։ Աւնուլահ և Ֆեսուլահ բէյերը չեն վստահանում ձերդ մեծութեան վրա։ Նրանք չեն ներկայանայ, մինչև որ ձեր ծառայ Խալիլ-բէյը չը բերէ իր հետ անհրաժեշտ 590 ֆունտը»։

«... Եթէ Մէվլան բէյի կազմած ծրագիրը հաւանութիւն չը ստանայ, այն ժամանակ ամբողջ գործն էլ չի իրագործվի։ Այդ ծրագիրը իրագործելու և հարկաւոր բոլոր միջոցները ձեռք առնելու համար, հարկաւոր է դրամ ..»։

«... Եթէ ձերդ մեծութիւնը դրամ չի տայ, այն ժամանակ ինձ համար անկարելի կը լինի պատասխանատուութիւն յանձն առնել և լինել թէկուզ մի որևէ բանում օգտակար...»։

«... Եթէ այդ կազմակերպութեանը մերժվի դրամ տալ, ձերդ մեծութեան գործը սատրկ կը մնայ...»։

«... Անհաժեշտ է արագացնել անցքերը։ Ձեր մեծութիւնը դանդաղում է»։

«..Իսմայիլ Քեմալի սպանութեան մասին տարածված լուրերի առիթով բոլոր ալբանացիները և մինչև իսկ ալբանական բատալիօնը կոմիտէտի դէմ են դուրս եկել։ 150 հոգի գնացին Շերեֆ փողոցի վրա գտնվող կլուբը, որպէսզի սպանեն երիտասարդ-թիւրքերի կոմիտէտի բոլոր անդամներին, բայց իմանալով որ Իսմայիլ Քեմալը անվնաս է, ցրվեցին իրանց։ Այդ մարդիկ գտնվում են ալբանական բատալիօնի գնդապետ Միւսլիշ-բէյի հրամանատարութեան տակ...»։

Այդպիսի քաղուածքներ շատ կարելի էր անել, սակայն առաջ բերվածներից էլ նկատելի է, որ շարժման բոլոր հիւսքերը գտնվում էին Համիդի ձեռքում։ Վերջինս, իր ահագին նիւթական միջոցների ու սուլթանական հեղինակութեան օգնութեամբ, կազմակերպում էր ջարդեր, սպանութիւններ և խռովութիւններ.. ի փառս շարիաթի ու միահեծանութեան։

«Ժուռնալներից» առաջ վերված վերոյիշեալ քաղուածքներից նկատվում է մի բան ևս, որ Համիդը քիչ էր հաւատում իր գործակիցներին ու գործակալներին, գիտէր, որ նրանք խաբէութեամբ դրամ էին կորզում իրանից, և ահա նրանց մէջ տեղի էր ունենում պայքար։

— Մենք մահմեդականներս էլ ունենք մեր եղբայրութիւնը,—ասաց մարտի 31-ի յեղաշրջումից մի քանի օր յետոյ պարլամենտ գալով կոմպլոտի ղեկավարներից մէկը՝ Մուրադ-բէյը իրան շրջապատող թերթակիցներին։—Այդ եղբայրութիւնը շարիաթն է, սուլթանը և պետութիւնը։ Կոչնչանայ այն թշուառականը, որ փորձ կանի Նրա դէմ։

Այժմ յայտնի է, թէ ինչպիսի մարդիկ են եղել այդ չարաբաստիկ եղբայրութեան պաշտպանները, ինչպիսի մեթօդներ ու նպատակներ են ունեցել նրանք։ Բայց պէտք է կարծել, որ նրանց ժամանակը անցաւ արդէն։ Գոնէ, երկու «ժուռնալջիները», որոնք մի քանի օր սրանից առաջ տուել էին իրանց ժուռնալները Մուհամմէդ V-ին, յօրինակ այլոց, ընկան զինուորական դատարանի ձեռքը։

Նոր-Թիւրքիայում նոր ու մաքուր բարքերը իրանց համար ճանապարհ են բանում դէպի ապարանքը ևս, որը քիչ ժամանակ առաջ ըէակցիայի ու ինտրիգների միջնաբերդն էր հանդիսանում։ Եւ այդ բոլորը շնորհիւ այն բանի,—վերջացնում է Բէլօրուսսօվը,—որ գահի վրա բազմած է ազնիւ ու օրինաւոր մի մարդ։

Ազնիւ ու օրինաւոր մարդ Մուհամմէդ V-ը փոխարինում է ինտրիգան, արիւնառուշտ Համիդին, վերջինիս հակապատկերը։

Թիւրքիայի համար այդպիսով սկսվում է նոր դարագլուխ։

*) Տես «Մշակ» № 109.

ՖԵԼԻԵՏՕՆ

ԻՆՁ ԼԱՒ ԿԸ ԼԻՆԷՐ, ՈՐ ՃԻՇԴ ԼԻՆԷՐ

«Մշակի» 104-րդ համարում Մոսկվայից մայիսի 10-ից գրված նամակին ուզում եմ հաւատալ և միևնոյն ժամանակ մի անհաւատալի մեղք էլ կատարել մեր այս ծանր օրերում—այսինքն ուրախանալ և «կեցցէ» աղաղակել... բայց չը գիտեմ կարծղ եմ։

Այդ նամակում ախր ասվում է, որ «Մոսկվայի Հայ Կանանց Բարեգործական Ընկերութիւնը նպատակ ունի օգնելու միջնակարգ և բարձրագոյն դպրոցներում սովորող օրիորդներին, տալով նրանց թոշակներ և նպաստներ, վճարելով նրանց ուսման վարձը և այլն»։ Եւ այդ նոյն մայիսի 10-ից գրված նամակում նախագահուհի Կ. Ժամհարեանը վերջում յայտնում է. «Վարչութիւնը խնդրագրերը ընդունում է ապրիլի 1-ից մինչև մայիսի 10-ը»։

Պէտք է ենթադրել, որ այստեղ մի պատահական սխալ է սպրդել, մի թիւրիմացութիւն է, որ պէտք է հասկանալ «մայիսի 10-ից մինչև յունիսի 10-ը»։

Չեմ ուզում ենթադրել, որ այդ գեղեցիկ նպատակը հէնց ծնած օրն էլ մեռել է։ Վերջերս վիժման քի՜չ նպատակներ զոհ գնացին։ Սապահ-Գիւլներն էլ էին Թիւրքիայում բելգիական սահմանադրութիւն ուզում։ Մէկ ընկերոջ հետ ես էլ էի ուզում Մոսկվայում սովորող խեղճ օր. Ամառունի ուսանողուհու օգտին մի երկու հարիւր գլուխ բերել, բայց մինչև որ 75 րուբլուն հասցրինք, Բագուի կանտօրներում էլ ինչ նաւթային խրատներ և ֆօնտաններով քարոզներ չը լսեցինք մենք վերաբերեալ կանանց բարձրագոյն կրթութեան, որ վերջապէս մենք ինքներս էլ այլափոխված՝ Սուրախանու հին գերբներ դարձանք, ձեռքեր լուացինք ու հեռացանք...

Երբ ամեն գեղեցիկ նպատակ մեր չարչարված, երեսի վրա ձգված խեղճ դերասան Աւալեանի վախճանն է ունենում, ե՞լ ինչպէս հաւատալ։

Բայց ինչքան ուրախալի կը լինէր, եթէ Մոսկվայի ձեռնարկութիւնը իսկապէս կարող լինէր էական օգնութիւն հասցնել հայ ուսանողուհիներին։

Ներկարար

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

25 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Բարձրագոյն ըեսկրիպտի հետ Անդրէյ Նախակոչի շքանշան շնորհվեց և Պետական Խորհրդի անդամ նշանակվեց Կ. Պոլսի արտակարգ դեսպան-լիազօր՝ իսկական գաղտնի խորհրդական Զինօվիէվը։

Ռուսաստանի զանազան քաղաքներից տեղեկութիւններ ստացվեցին, որ Թագուհի կայսրուհի Ալէքսանդրա Ֆէօդօրօվնայի ծննդեան օրը տեղի են ունեցել գոհաբանական մաղթանքներ։ Պատարագ մատուցվեց և մաղթանք կատարվեց մայրաքաղաքի բոլոր եկեղեցիներում։

Օրվայ ընթացքում խօլերայով հիւանդացան 7, մեռան 4 հոգի։ Հիւանդանոցներում պառկած են 20 հիւանդներ։

Որովհետև մայրաքաղաքում խօլերան կրկին երևաց, Պետերբուրգը իր արուարձաններով ճանաչվում է վտանգաւոր։

Թագուհի Կայսրուհու ծննդեան օրվայ առիթով շատ քաղաքներում նահանգապետները և քաղաքապետները կրճատել են ադմինիստրատիվ կարգով բանտարկվածների բանտարկութեան ժամանակամիջոցը։

ԿԱԶԱՆ։ Ալրանքային կայարանում ահագին հրդեհը ոչնչացրեց մի քանի կանդնատեղիներ և հարիւրից աւելի վագօններ։ Վնասները հասնում են կէս միլիօնի։

ՇԱՎԼԻ։ Երէկ Եանիշկա գիւղաքաղաքում հրդեհը ոչնչացրեց մօտ 36 տներ. վնասները հասնում են 120,000 րուբլու։

ՈՒՖԱ։ Բացվեց նահանգի մանր վարկի ընկերակցութիւնների ներկայացուցիչների համագումարը։

ԿԵՐՉ։ Ուժեղ հողմը շրջեց նաւակը, որի մէջ նստած էր զինուորական ինժեներ Սէմաշկօն երկու նաւաստիների հետ և տանում էր 1800 ր. աշխատանքի փողեր բանւորներին բաժանելու համար։ Երեքն էլ խեղդվեցին։ Նրանց դիակները գտնվեցին. փողերը տեղն են։

ՊԱՐԻԶ։ «Էքօ-դը-Պարի», «Ժուռնալ», «Ֆիգարօ» և «Պտի Պարիզիէն» թերթերը քննելով Բօմպարի և Զարիկօվի միաժամանակ պաշտօն ստանալը, ընդգծում են, որ Ռուսաստանը և Ֆրանսիան համաձայնութիւն են կապել մի տեսակ քաղաքականութիւն վարել Կ. Պոլսում։

ԲԵՐԼԻՆ։ Ռէյխստագում պաշտօնապէս ողջունեցին անգլիական պարլամենտի անդամներ՝ բանւորական պարագլուխներին։ Ողջունեց ներքին գործերի ստատս-սեկրետար Բէտման-Գօլվէգը անգլիերէն և ըէյխստագի նախագահի կողմից փոխ-նախագահ Կոմֆը։

ՍՏՕԿՀՕԼՄ։ Սահմանադրութիւն մացնետարեդարձի առիթով ամբողջ երկրում տեղի ունեցան ազգային տօներ։

ՊԵԿԻՆ։ Ստորագրվեց համաձայնութիւն անգլօ-ֆրանսիական հինգ տոկոսային երկաթուղային փոխառութեան մասին։ Փոխառութիւնը հանգելու է 25 տարվայ ընթացքում։

ՎԻԵՆՆԱ։ Պաշտօնապէս հաստատվեց, որ Պօդգրուժում առաջացած պայթումի ժամանակ զինուորական պաշտօնեաներից ոչ ոք չը վնասվեց. այրուածքներ և խանձուածքներ ստացան մի քանի քաղաքացիներ։ Պահեստներից մինը իր բոլոր պաշարով բոլորովին ոչնչացաւ, միւսը կործանվեց։ Մասամբ կործանվեցին երեք խանութներ. նրանց միջի նիւթերը ամբողջ են։

Առաւօտեան հանդիսաւորութեամբ բացվեց ապահովագրական գործի 6-րդ կոնգրէսը։

Ծպտեալ կերպով առաւօտեան եկաւ Ֆէրդինանդ Թագաւորը։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Հիւանդների բաժանմունքով

Թիֆլիս, Ելիզավետինսկայա փ., 79, տել. 1026.

Հիւանդների ընդունելութիւն ամեն օր.

ՄԻՔ. ԱՂԱՋԱՆԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդ. (երկուշ., չորեքշ., ուրբ.)։

Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը ջղային և ներքին հիւանդութիւններ։

Մ. Պ. ԿԻՄՈՆՏ—առ. ժ. 11—12-ը վիրաբուժական հիւանդութիւններ։

Ս. Ա. ԼԻՒՐԻ—առ. ժ. 11—12-ը քթի բգի և ականջի հիւանդութիւններ։

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ—առ. ժ. 10—11-ը ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ։

Մ. Ե. ՄՋԱՐԷՈՒԼՕՎ—ցեր. ժ. 1—2-ը կաշուի և սիֆիլիսի հիւանդութիւններ (երեքշ., հինգշ., շաբաթ)։

Լ. Մ. ՄՕՆԻՆ—ցեր. 1—2-ը կանանց հիւանդ. և մանկաբարձ.։

Բժշկութիւն էլեքտրականութեամբ, մասսաժով և հիպնօզով։ Միկրօսկօպիական, բակտերիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ։ Ծաղկի պատուաստումն։ Ծծմայրերի քննութիւն։ Վճարը խորհրդի համար 50 կոպէկ։ Օպերացիաները և համախորհուրդները ըստ համաձայնութեան։ Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է թէ ընդհանուր և թէ առանձին սենեակներից։

(կ. ե. ու.) 236. 100—24

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Պուշկինա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ՝

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան և վեներական (սիֆիլիս) հ.։

Կ. Մ. ՋԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեարդային։

Զ. Ի. ԲԱԲԱՆԱՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան, կանանց և երեխայոց հ.։

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.։

Մ. Փ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներակ., վիրաբուժութեան և միզասեռ.

Ա. Մ. ՓՈՒՂԻՆՕՎ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Օ. Վ. ԳԵՑԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.

Ա. Պ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ—1—1½ ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.։

ԿԻՆ-ԲԺԻՇԿ Ա. Մ. ՏՈՒՐԲՕՎԻՉ—1½—2 ժ. մանկաբարձութեան։

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Օ. Վ. ԳԵՑԵՎՍԿԱՅԱ-ԷՆԳԵԼ—6—6½ ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.։

Ի. Ֆ. ՄԱՐՑԻՇԵՎՍԿԻ—6—7 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.։

Վճարը 50 կ.։ Ջքաւորները ձրի։ Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին։

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝
Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

Բ Ժ Ի Շ Կ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Մասնագէտ վեներական (սիֆիլիս), միզասեռական և մորթու ցաւերի։ Ընդունում է Կովկասի հանքային Ջրերում։

Հասցէն՝ Կիսլօվօդսկ, հիւրանոց «Ռօսսիա»։

(օ. մ.) 100—83

Բ Ժ Ի Շ Կ

Ա. Մ. ԱՄԻՐԽԱՆԵԱՆ

Ներքին հիւանդութիւններ

Ընդունելութիւն ամեն օր { 11—12 ժ. առաւ. 5—6 ժ. երեկ.

Վելիամինօվսկայա փող., № 10.

(օ. մ.) 100—89

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԱՅԻԱՆԵԱՆ ՕՐԻՈՐԴԱՑ ԴՊՐՈՑՈՒՄ [illegible] 1909/10 թ. ուսումնակ. տարում [illegible] ԱՌԱՋԻՆ և ԵՐԿՐՈՐԴ ՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ (ուսման I և II տարի) և ԱՌԱՋԻՆ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆ (ուսման IV տարի)

[illegible]

Խնդրվում է [illegible] 35 [illegible] 27-ից. [illegible]

(չ. մ.) 485. 4—1

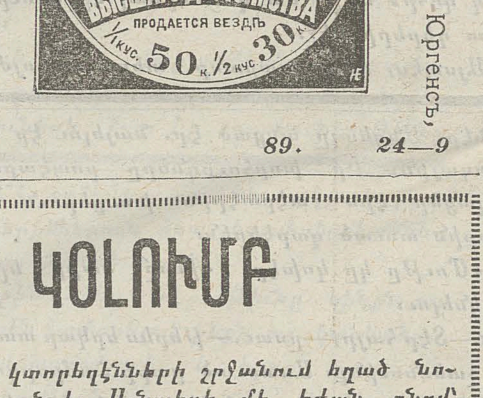

Золотая медаль Лондонъ 1893 г.

Главн. складъ у Г. Ф. Юргенсъ, Москва

89. 24—9

ՇԷՎԻՕՏ ԿՕԼՈՒՄԲ

Տղամարդկանց հագուստի համար կտորեղէնների շրջանում եղած նորութիւնը «Շէվիօտ Կօլումբ» կտորն է։ Այնպիսի մի էժան գնովն է՝ 5 ր. 25 կ., լաւ տեսակինը 6 ր. 25 կ. տղամարդկանց ամբողջ կօստիւմի համար, 4¼ արշ., կտորը ոչնչով չէ զանազանվում արշինը 5—6 րուբ. արժեցող նոյնատեսակ կտորից և ունի նրա բոլոր յատկութիւնները, այն է՝ գերազանց ամրութիւն, գործնականութիւն և շքեղութիւն։ Գոյները՝ սև, մուգ-կապոյտ, շագանակագոյն, ողորկ-ձիթագոյն, կամ թէ նոյն գոյները՝ բծերով։ Ուղարկվում է պօստով, վերադիր վճարով և առանց կանխավճարի։ Երեք կամ աւելի կտոր պատուիրելուց՝ իւրաքանչիւր կտորին ձրիաբար կցվում է հարկաւոր քանակութեան աստառացու։ Առանց ըիսկի, լրիւ երաշխաւորութիւն, եթէ կտորը չը հաւանվի՝ յետ է վերցվում։ Պահանջները խնդրում եմ հասցէագրել՝ Въ фабрику шерстяныхъ издѣлій

ЗИГМУНТА РОЗЕНТАЛЯ гор. Лодзь № 15 Я.

Թղթակցութիւնները ռուսերէն լեզուով։

(В. 29632) 378. 1—1

Իւրաքանչիւրը կարող է լուսանկարել!

Հնարված է սիրողների լուսանկարչական մեքենայ «ՕԽՕՏՆԻԿ» անունով։ Իւրաքանչիւր անձի անհրաժեշտ է, որ իր տանն ունենայ էժան գին ունեցող «ՕԽՕՏՆԻԿ» լուսանկարչական մեքենան, որով ամեն մէկը կարող է

☛ առանց նախապէս սովորած լինելու ☚

նկարել խմբեր, տեսարաններ, պատկերներ և այլն ☛ միանգամայն հեշտութեամբ: ☚

Մեքենան ամուր կազմուածք ունի։ Ապակիները 6×9 սանտ. մեծ.։ Վայրկենական նորագոյն փական։ Ամբողջ մեքենան մետաղից է։ Ապակիները փոխելու համար կատարելագործված և ճիշդ կազմուածքով։ Գինը՝ բոլոր պարագաների հետ միասին—մօտ 30 զանազան առարկաներ և ձեռնարկ—15 րուբլու փոխարէն ՄԻԱՅՆ 5 ՌՈՒԲ. 65 ԿՈՊ.։ Ծանապարհածախքը՝ 68 կօպ., II և III զօտիները—1 ր. 25 կօպ.։ Պատուէրներն ուղարկվում են վերադիր վճարով և ԱՌԱՆՑ ԿԱՆԽԱՎՃԱՐԻ։ Խնդրում ենք հասցէագրել՝ Главный складъ Артист. фотограф. аппаратовъ О-во Жозефинъ. Варшава, Театральная площ. 26.

Թղթակցութիւնները ռուսերէն լեզուով։

(չ.) (В. 32643) 420. 3—2